

K. J. ERBEN

P OHÁDKY

S OBRÁZKY JOSEFA LÁDY

STÁTNÍ NAKLADATELSTVÍ DĚTSKÉ KNIHY

K. J. ERBEN

POHÁDKY

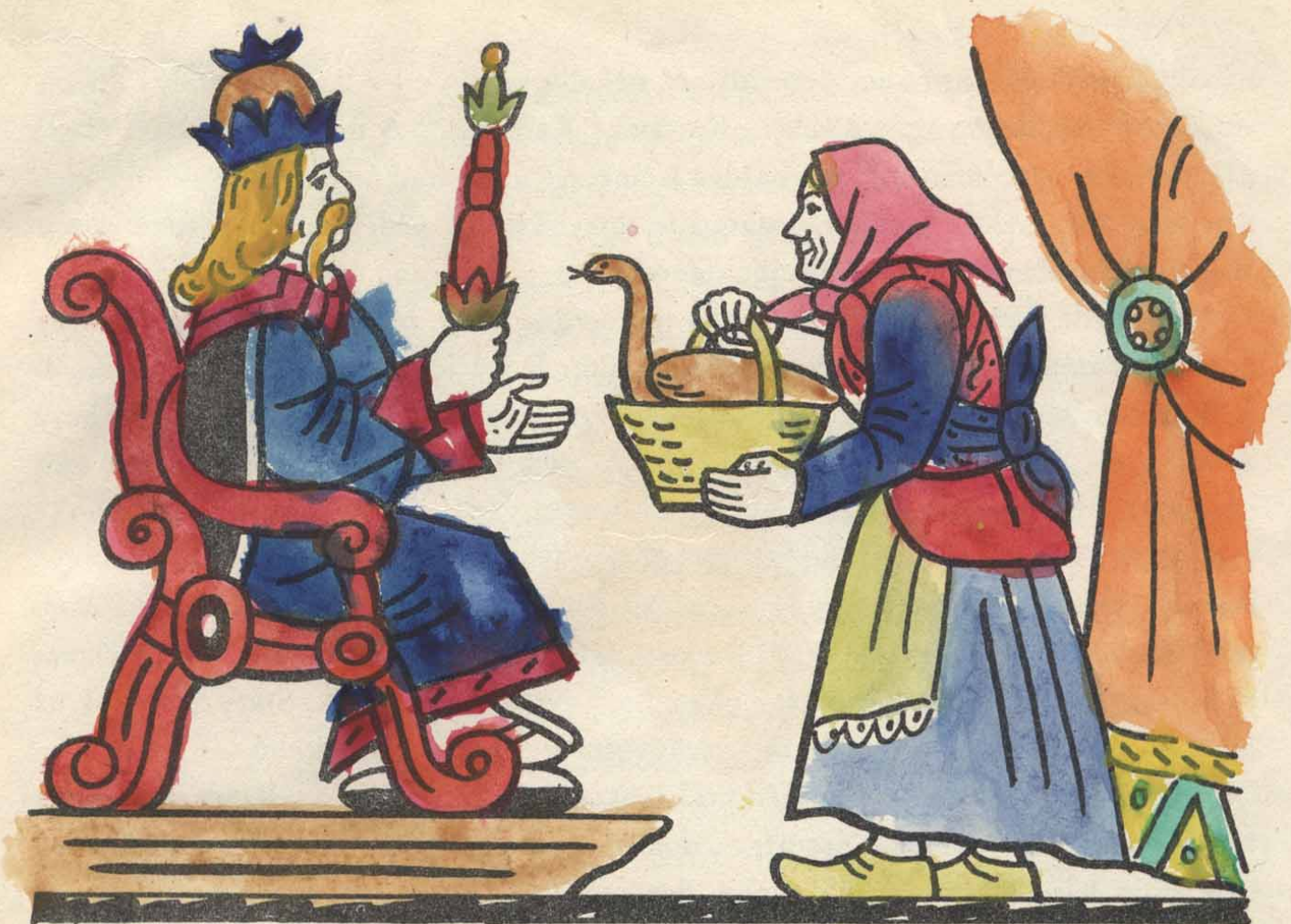
S OBRÁZKY JOSEFA LADY

V PRAZE 1956

STÁTNÍ NAKLADATELSTVÍ
DĚTSKÉ KNIHY

Vybrala Anna Janíčková

ZLATOVLÁSKA

Byl jeden král a byl tak rozumný, že i všem živočichům rozuměl, co si povídali. A poslouchajte, jak se tomu naučil. Přišla k němu jednou nějaká stará babička, přinesla mu v košíku hada a povídá, aby si ho dal ustrojit: když ho sní, že bude všemu rozumět, co které zvíře v povětří, na zemi i ve vodě mluví. Tomu králi se to líbilo, že bude umět, co nikdo neumí, dobře babičce zaplatil a hned poručil sloužícímu, aby mu tu rybu k obědu připravil: „Ale,“ prý, „ať jí ani na jazyk nevezmeš, sic mi to svou hlavou zaplatíš!“

Jiříkovi, tomu sloužícímu, bylo divné, proč mu to král tak tuze zapověděl. „Jakživ jsem takové ryby neviděl,“ povídá sobě sám, „vypadá zrovna tak jako had! A jaký by to byl kuchař, aby ani neokusil, co‘ strojí?“ Když to bylo upečeno, vzal kouštíček na jazyk a pochutnával. Vtom slyší kolem uší něco bzučet: „Nám taky něco, nám taky

něco!“ Jiřík se ohlíží, co to, a nevidí než několik much, co v kuchyni lítaly. Tu venku na ulici někdo sípavě volá: „Kampák? Kampák?“ A tenčí hlasy odpovídají: „Do mlynářova ječmene, do mlynářova ječmene.“ Jiřík koukne oknem a vidí house s hejnem hus. „Aha!“ povídá, „taková je to ryba?“ Už věděl, co je. Čerstvě vstrčil ještě jeden drobet do úst a pak hada donesl králi, jako by nic nebylo.

Po obědě poručil král Jiříkovi, aby mu osedlal koně, že se chce projet, a on aby ho doprovázel. Král jel napřed a Jiřík za ním. Když jeli po zelené louce, poskočil Jiříkův kůň a zarehtal: „Hohohoho, bratře! Mně je tak lehký, že bych chtěl přes hory skákat!“ — „Což je o to,“ povídá druhý, „já bych taky rád skákal, ale na mně sedí starý; skočím-li, svalí se na zem jako měch a srazí vaz.“ — „Ať si srazí, co z toho?“ řekl Jiříkův kůň, „místo starého budeš nosit mladého.“ — Jiřík srdečně se té rozmluvě zasmál, ale jen tak potichu, aby král nevěděl. Ale král taky dobře rozuměl, co si koníci povídali, ohlédl se a vida, že se Jiřík směje, ptá se: „Čemu se směješ?“ — „Ničemu, královská Jasnosti, jen mi tak něco připadlo,“ vylouval se Jiřík. Starý král však už ho měl v podezření a koňům už taky nedůvěřoval; obrátil a zas domů.

Když přijeli do zámku, poručil král Jiříkovi, aby mu nalil do sklenice vína: „Ale tvá hlava za to,“ povídá, „jestliže nedoleješ anebo přeleješ!“ — Jiřík vzal konvici s vínem a leje. Vtom přiletěli oknem dva ptáčekové; jeden druhého honil a ten, co utíkal, měl tři zlaté vlasy v zobáčku. „Dej mi je,“ povídá ten jeden, „však jsou moje!“ — „Nedám, moje jsou! Já si je zdvihl.“ — „Ale já je viděl, jak upadly, když se zlatovlasá panna česala. Dej mi aspoň dva.“ — „Ani jeden!“ — Tu ten druhý ptáček za ním a ty zlaté vlasy pochytil. Když se tak o ně letmo tahali, zůstal každému v zobáčku jeden, a třetí zlatý vlas upadl na zem, jen to zazvonilo. Vtom se Jiřík po něm ohlédl a přelil. — „Propadls mi život!“ vykřikl král; „ale chci s tebou milostivě naložit, když té zlatovlasé panny dobudeš a přivedeš mi ji za manželku.“

Co měl Jiřík dělat? Chtěl-li svůj život zachovat, musil pro pannu, ačkoli ani nevěděl, kde ji hledat. Osedlal si koně a jel kudy tudy. Přijel k černému lesu a tu pod lesem u cesty hořel keř; zapálili jej pasáci. Pod keřem byl mravenčí kopec, jiskry na něj padaly a mravenci se svými bílými vajíčky sem tam utíkali. „Och, pomoz, Jiříku, pomoz!“ volali žalostně. „Uhoříme, i naši mladí ve vajíčkách.“ — On tu hned s koně dolů, keř uťal a oheň uhasil. „Až budeš toho potřebovat, vzpomeň si na nás a taky ti pomůžem.“

Potom jel tím lesem a přijel k vysoké jedli. Na vrchu na jedli bylo krkavčí hnízdo

a dole na zemi dvě krkavčata pištěla a naříkala: „Otec i matka nám uletěli, máme si samy potravu hledat, a my ubohá písklata ještě lítat neumíme! Och, pomoz, Jiříku, pomoz, nasyt' nás, sic umřeme hladem!“ Jiřík se dlouho nerozmýšlel, skočil s koně a vrazil mu do boku meč, aby krkavčata měla co žrát. „Až budeš potřebovat,“ krákorala vesele, „vzpomeň si na nás a taky ti pomůžem.“

Potom dál už musil Jiřík pěšky. Šel dlouho, dlouho lesem, a když konečně z lesa vycházel, viděl před sebou daleké, široké moře. Na břehu kraj moře dva rybáři spolu se hádali. Chytili velikou zlatou rybu do sítě a každý chtěl ji mít sobě sám. „Má je síť, má je ryba!“ A druhý na to: „Málo by ti tvoje síť byla platna, kdyby mé lodi a mé pomoci nebylo.“ — „Až podruhé zas takovou chytíme, bude tvá.“ — „Ne tak! Ty na druhou počkej a tuhle mi dej.“ — „Já vás porovnam,“ povídá Jiřík, „prodejte mi tu rybu, dobře vám ji zaplatím, a peníze rozdělte mezi sebou na polovic.“ I dal jim za ni všechny peníze, co měl od krále na cestu, nic si nenechal. Rybáři byli rádi, že tak dobře prodali, a Jiřík pustil rybu zas do moře. Vesele zašpláchala vodou, pohroužila se a pak nedaleko břehu ještě jednou vystrčila hlavu: „Až mne, Jiříku, budeš potřebovat, vzpomeň si na mne, odsloužím se ti.“ A poté se ztratila. — „Kam jdeš?“ ptali se rybáři Jiříka. — „Jdu svému pánu, starému králi, pro nevěstu, pro zlatovlasou pannu, a nevím ani, kde ji hledat.“ „Och, o té ti můžem dobře povědít,“ řekli rybáři, „je to Zlatovláska, dcera králova z křišťálového zámku tamhle na tom ostrově. Každý den ráno, když se rozednívá, rozčesává své zlaté vlasy; jde záře od nich po nebi i po moři. Chceš-li, sami tě tam na ten ostrov dovezem, protože nás tak dobře porovnal. Měj se však na pozoru, abys pravou pannu vybral; dvanáct je panen, dcer královských, ale jen jedna má zlaté vlasy.“

Když byl Jiřík na ostrově, šel do křišťálového zámku prosit krále, aby svou zlatovlasou dceru dal jeho panu králi za manželku. — „Dám,“ řekl král, „ale musíš ji vysloužit: musíš za tři dni tři práce udělat, co ti uložím, každý den jednu. Zatím si do zejtrka můžeš odpočinout.“ — Druhý den ráno povídá mu král: „Má Zlatovláska měla tkanici drahých perel: tkanice se přetrhla a perly vysypaly se do vysoké trávy na zelené louce. Ty perly všechny musíš sebrat, aby ani jedna nechybovala.“ — Jiřík šel na tu louku, byla daleká, široká, klekl do trávy a začal hledat. Hledal, hledal od rána do poledne, ale ani perličky neviděl. „Och, kdyby tu byli moji mravenci, ti by mi mohli pomoci!“ — „Však tu jsme, abychom ti pomohli,“ řekli mravenci, kde se vzali, tu se vzali, ale kolem něho se jen hemžili. „Co potřebuješ?“ — „Mám

perly sebrat na té louce, a nevidím ani jedné.“ — „Maličko jen počkej, my je za tebe seberem.“ A netrvalo dlouho, snesli mu z trávy hromádku perel, nepotřeboval, než na tkanici navlíkat. A potom, když už chtěl tkanici zavázat, přikulhal ještě jeden mraveneček, byl chromý, noha mu tehdáž uhořela, když u nich hořelo, a křičel: „Počkej, Jiříku, nezavazuj, nesu ještě jednu perličku!“

Když Jiřík ty perly králi přinesl a král je přepočítal, ani jedna nechybovala. „Dobřes udělal svou věc,“ povídá, „zejtra ti dám jinou práci.“ — Ráno Jiřík přišel a král jemu řekl: „Má Zlatovláska koupala se v moři a ztratila tam zlatý prsten, ten musíš najít a přinést.“ — Jiřík šel k moři a chodil smutně po břehu; moře bylo čisté, ale tak hluboké, že nemohl ani dna dohlédnout a což teprve na dně vyhledat prsten? „Och, kdyby tu byla má zlatá ryba, ta by mi mohla pomoci!“ Vtom se něco v moři zaplesklo a z hlubiny na vrch vody vyplynula zlatá ryba: „Však tu jsem, abych ti pomohla; co potřebuješ?“ — „Mám v moři najít zlatý prsten, a nevidím ani dna.“ — „Teď právě jsem potkala štika rybu, nesla zlatý prsten na ploutvi. Maličko jen počkej, já ti jej přinesu.“ A netrvalo dlouho, vrátila se z hlubiny a přinesla mu štika i s prstenem.

Král Jiříka zas pochválil, že dobře svou věc udělal; a potom mu ráno třetí práci uložil: „Chceš-li, abych svou Zlatovlásku tvému králi dal za manželku, musíš jí přinést mrtvé a živé vody; budeť jí potřeba.“ — Jiřík nevěda, kam se pro tu vodu obrátit, šel nazdařbůh kudy tudy, kam ho nohy nesly, až přišel do černého lesa: „Och, kdyby tu byli moji krkavci, snad by mi pomohli!“ — Tu se mu nad hlavou cosi šustlo, a kde se vzali, tu se vzali dva krkavci: „Však tu jsme, abychom ti pomohli. Co chceš?“ — „Mám přinést mrtvé a živé vody, a nevím, kde ji hledat.“ — „O té my dobře víme. Maličko jen počkej, my ti ji přinesem.“ A za malou chvíli přinesli Jiříkovi každý jednu tykvici plnou vody. V jedné tykvici byla živá voda, v druhé mrtvá. Jiřík byl rád, že se mu tak dobře poštětilo, a pospíchal k zámku. Kraj lesa viděl od jedle k jedli rozpjatou pavučinu, prostřed pavučiny seděl veliký pavouk, cucal mouchu. Jiřík vzal tykvici s mrtvou vodou, postříkl pavouka a pavouk svalil se na zem jako zralá višně, byl mrtev. Potom postříkl mouchu z druhé tykvice živou vodou a moucha začala sebou házet, vyškrábala se z pavučiny ven a fuk do povětří. „Tvé štěstí, Jiříku, žes mě vzkřísil,“ bzučela mu kolem uší, „však beze mne sotva bys uhodl, která z dvanácti je Zlatovláska.“

Když král viděl, že Jiřík tu třetí věc taky dokázal, řekl, že mu svou zlatovlasou

dceru dá. „Ale,“ prý, „musíš si ji sám vybrat.“ — Potom ho vedl do jedné velké síně, tam uprostřed byl kulatý stůl a kolem stolu sedělo dvanácte krásných panen, jedna jako druhá; ale každá měla na hlavě loktušku dlouhou až na zem, bílou jako sníh, takže nic nebylo vidět, jaké má která vlasy. — „Tuhle jsou mé dcery,“ povídá král; „uhodneš-li, která z nich je Zlatovláska, získal jsi ji a můžeš ji hned s sebou odvést; pakli neuhodneš, není ti souzena, musíš odejít bez ní.“ Jiřík byl v největší ouzkosti, nevěděl, co si počít. Vtom zašeptalo mu cosi do ucha: „Bz-bz! Jdi okolo stolu, já ti povím, která to je.“ Byla to moucha, co ji vzkřísil Jiřík živou vodou. „Tahle panna to není — ta taky ne — ta taky ne — tahle je Zlatovláska!“ — „Tuto dceru mi dej!“ vykřikl Jiřík. „Tu jsem vysloužil svému pánu.“ — „Uhodls,“ řekl král a panna hned taky vstala od stolu, odhrnula loktušku a zlaté vlasy plynuly jí hustými prameny s hlavy až na zem a bylo od nich jasno, jako když ráno slunéčko vyjde, až Jiříkovi oči zacházely.

Potom dal král na cestu své dceři, jak se sluší a patří výpravu a Jiřík odvezl ji svému pánu za nevěstu. Starému králi se oči jiskřily a poskakoval radostí, když Zlatovlásku viděl, a hned poručil, aby se přípravy dělaly k svatbě. „Chtěl jsem tě sice dát oběsit pro tvou neposlušnost, aby tě krkavci snědli,“ povídá Jiříkovi, „ale žes mi tak dobře posloužil, dám ti jen sekyrou hlavu srazit a pak tě dám počestně pochovat.“ — Když Jiříka odpravili, prosila Zlatovláska starého krále, aby jí toho mrtvého služebníka daroval, a král nemohl toho své zlatovlasé nevěstě nijak odepřít. Potom ona srovnala hlavu Jiříkovi k tělu, pokropila ho mrtvou vodou a tělo srostlo s hlavou, takže po ráně ani památky nezůstalo. Pak ho pokropila živou vodou a Jiřík zase vstal, jako by se byl znovu narodil, čerstvý jako jelen a mladost jen se mu z tváří svítila. „Oh, jak jsem to tvrdě spal!“ povídá Jiřík a mnul si oči. — „Ba, věru, tvrdě jsi spal,“ řekla Zlatovláska, „a kdyby mne nebývalo, na věky věků bys byl se neprobudil.“ Když starý král viděl, že Jiřík zas ožil a že je mladší a krásnější než prve byl, rád by byl taky tak ještě zas omládl. Hned poručil, aby ho taky stáli a pak tou vodou pokropili. Stáli ho a kropili živou vodou pořád, pořád, až ji všecku vykropili; ale hlava nijak mu nechtěla k tělu přirůst; potom teprv začali mrtvou vodou kropit a v tom okamžiku přirostla; ale král byl zase mrtev, protože už neměli živé vody, aby ho vzkřísili. A poněvadž království bez krále nemohlo být a nikoho tak rozumného neměli, aby všem živočichům rozuměl jako Jiřík, udělali Jiříka králem a Zlatovlásku královnou.

BOHÁČ A CHUDÁK

Byli dva bratři, jeden velmi bohatý, druhý velmi chudý. Jednou hlídal chudý svému bohatému bratru snopy na poli, a sedě pod kupkou, spatřil bílou ženu, jak sbírala klasy, ježto zůstaly na záhonech, a zastrkávala do kupek. Když pak až k němu došla, chytil ji za ruku a tázal se jí, co je zač a co tu dělá? — „Jsem tvého bratra Štěstí a sbírám ztracené klásky, aby měl víc pšenice.“ — „A prosím tě, kdepak je moje Štěstí?“ otázal se chudý. — „Na východě,“ řekla bílá žena a zmizela.

I umínil si chudý, že půjde do světa hledat svého Štěstí. A když jednou zrána už odcházel z domova, nenadále vyskočila ze zápečí Bída a plakala i prosila, aby ji taky vzal s sebou. „Oj, moje milá!“ řekl chudák. „Jsi velmi slabá a cesta daleká — nedošla bys; ale mám tu prázdnou lahvičku, umenši se, vlez do ní a já tě ponesu.“ Bída vlezla do lahvičky, a on nemeškaje zandal ji zátkou a dobře zavázal. Potom

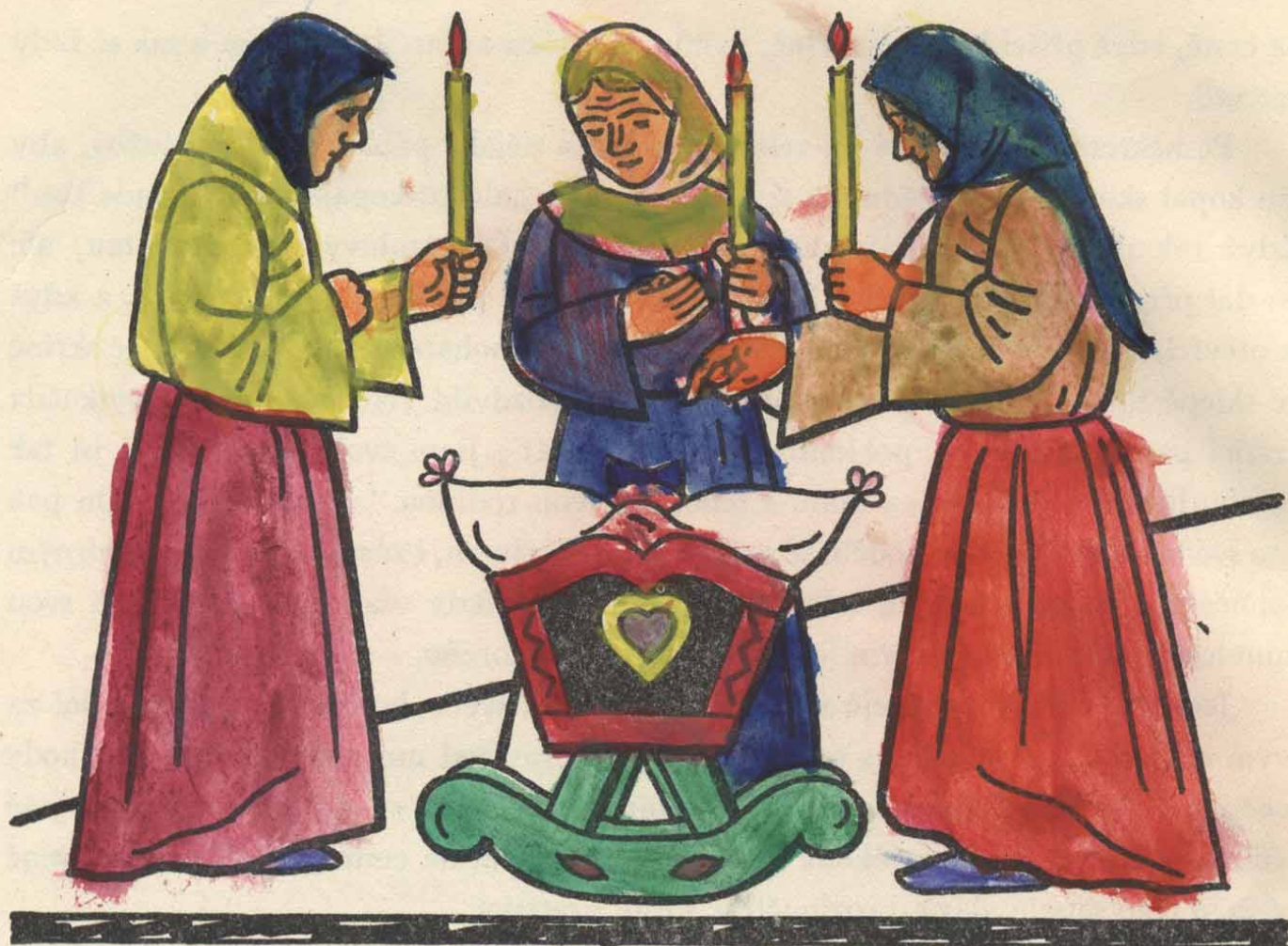
na cestě, když přišel k jedné bažině, vyndal lahvičku a vstrčil do bahna a tak se Bídy zprostil.

Po některém čase přišel do velikého města a nějaký pán vzal ho do služby, aby mu kopal sklep. „Platu žádného ti nedám,“ řekl, „ale co kopaje najdeš, bude tvé.“ Když tak nějaký čas kopal, našel hroudu zlata. Dle úmluvy náležela jemu; ale on dal přece pánovi polovici a kopal dále. Konečně přišel na železné dveře, a když je otevřel, byl tu podzemní sklep a v něm nesmírné bohatství. Tu slyší z jedné skříně ve sklepe hlas: „Otevři, pane můj, otevři!“ I pozdvihl víko a ze skříně vyskočila krásná panna, celá bílá, poklonila se mu a řekla: „Jsem tvoje Štěstí, jehož jsi tak dlouho hledal; od nynějška budu s tebou i s tvou rodinou.“ Nato zmizela. On pak o to své bohatství opět se podělil se svým bývalým pánem, i zůstal mimo to nesmírným boháčem a jmění jeho den ode dne se množilo. Nikdy však nezapomněl na svou minulou nouzi a činil chudým toho města mnoho dobrého.

Jednoho dne, procházej se po městě, potkal svého bratra, jenž sem přišel za svým obchodem. I vzal ho s sebou domů a vypravoval mu obšírně všecky příhody své: jak viděl jeho Štěstí na poli klásky sbírat, jak a kde se své Bídy zprostil a jiné věci. Hostil ho u sebe po několik dní a potom mu dal na cestu mnoho peněz a ženě i dětem jeho mnoho darů, i rozloučil se s ním bratrsky.

Ale bratr jeho byl neupřímný a záviděl mu to Štěstí. Ubíraje se domů, neustále přemýšlel, jak by na bratra svého mohl zas Bídu poslati. A když přijel k tomu místu, kde bratr jeho lahvičku v bahně pochoval, hledal, dlouho hledal, až ji zase našel, a hned otevřel. V okamžení vyskočila Bída ven a před očima jemu rostouc, začala kolem něho radostně skákat a objevši ho, líbala i děkovala mu, že ji z vězení vysvobodil. „A za to vděčna budu tobě i tvé rodině až do smrti a nikdy vás neopustím!“

Darmo se závistník vymlouval, darmo ji posílal k prvnějšímu pánu: nikterak již nemohl Bídy s krku pozbyti, ani prodati, ani darovati, ani zakopat, ani utopiti, neustále mu byla v patách. Zboží, které si domů vezl, pobrali mu na cestě loupežníci; dostav se domů žebrotou, našel místo svého stavení hromadu popela a s pole mu zatím úrodu všecku pobrala voda. A tak nezůstalo závistivému boháči nic než toliko — Bída!

TŘI ZLATÉ VLASY DĚDA-VŠEVĚDA

Bylo-nebylo; byl jednou jeden král, který se rád honil po lesích za zvěří. Jednou taky se pustil daleko za jelenem a zabloudil. Byl sám a sám, přišla noc a král byl rád, že našel na mýtině chalupu. Zůstával tam uhlíř. Král povídá, jestli by ho chtěl z lesa na cestu vyvést, že mu dobře zaplatí. — „I rád bych s vámi,“ řekl uhlíř, „ale tu vidíte, žena mi se právě čeká, nemohu odejít. A kam byste taky v noci? Lehněte si na půdu na seno a ráno vás doprovodím.“ — Brzy potom se narodil uhlířovi synáček. Král ležel na půdě, nemohl usnouti. O půlnoci pozoroval dole ve světnici nějaké světlo. Koukne skulinou ve stropě a tu vidí: Uhlíř spal, žena jeho ležela jako ve mdlobách a podle dětátka stály tři staré babičky, celé bílé, každá měla v ruce svíci rozsvícenou. První povídá: „Já tomu chlapci dávám, aby přišel do velikých nebezpečství.“ — Druhá povídá: „A já mu dávám, aby ze všech šťastně vyvázl a byl dlouho živ.“ —

A třetí povídá: „A já mu dávám za ženu tu dcerušku, co se dnes narodila tomu králi, který tu nahoře na seně leží.“ Nato babičky svíce zhasly a bylo zas ticho. Byly to sudičky.

Král zůstal, jako by mu byl meč do prsou vrazil. Nespál do rána; přemýšlel, co a jak, aby se nestalo, co tu slyšel. Když se rozednilo, začalo dítě plakat. Uhlíř vstal a vidí, že mu žena zatím usnula na věčnost. „Och, můj ubohý sirotečku!“ naříkal. „Co si nyní s tebou počnu?“ — „Dej mi to děťátko,“ praví král, „já se o ně postarám, že mu dobře bude; a tobě dám peněz tolik, že do smrti nebudeš muset uhlí pálit.“ Uhlíř byl tomu rád a král slíbil, že si pro to děťátko pošle. Když přišel do svého zámku, vypravovali mu s radostí velikou, že se mu tu a tu noc narodila dceruška. Byla to právě ta noc, kdy viděl ty tři sudičky. Král se zamračil, zavolal jednoho svého služebníka a povídá: „Půjdeš tam a tam do lesa, v chalupě tam uhlíř zůstává; dáš mu tyto peníze a on ti dá malé dítě. To dítě vezmeš a na cestě potom utopíš. Neutopíš-li, budeš sám vodu pít!“ — Služebník šel, vzal děťátko do košíku, a když přišel na lávku, kde hluboká a široká řeka tekla, hodil je i s košíkem do vody. — „Dobrou noc, nezvaný zeti!“ řekl potom král, když mu to služebník pověděl.

Král myslel, že se děťátko utopilo, a neutopilo se: plulo v košíku po vodě, jako by je kolíbal, a spalo, jako by mu zpíval, až připlulo k chalupě jednoho rybáře. Rybář seděl na břehu, spravoval síť. Tu vidí po řece něco plynout, skočí do lodičky a za tím, a vytáhl z vody v košíku děťátko.

I donesl je své ženě a povídá: „Vždyckys chtěla mít nějakého synáčka, a tu ho máš: přinesla nám ho voda.“ Žena rybářova byla tomu ráda a vychovala to dítě za své vlastní. Říkali mu Plaváček, protože jim po vodě připlaval.

Řeka teče a léta minou a z hocha se stal krásný mládenec, že mu daleko široko nebylo rovného. Jednou v létě přihodilo se, že tudy jel na koni král sám a sám. Bylo parno, chtělo se mu pít, i zahnul k rybáři, aby mu dali trochu čerstvé vody. Když mu ji Plaváček podal, zarazil se král, hledě na něj. „Švarného hocha máš, rybáři!“ povídá. „Je-li to tvůj syn?“ — „Je a není,“ odpověděl rybář, „právě tomu dvacet let, připlaval po řece v košíku co maličké děťátko a vychovali jsme si ho.“ — Králi se udělaly mžičky před očima, zbledl jako stěna; viděl, že je to ten, co ho dal utopit. Ale hned se vzpamatoval, skočil s koně a povídá: „Potřebuju posla do mého královského zámku a nikoho s sebou nemám; může-li mi ten mládenec tam dojít?“ — „Vaše královská Milost poroučí a hoch půjde,“ řekl rybář. Král si sedl a napsal své

paní králové list: „Toho mladíka, kterého Ti tuto posílám, dej bez meškání mečem probodnout; můj to zlý nepřítel. Až se vrátím, ať je vykonáno. Tak má vůle.“ — Pak to psaní složil, zapečetil a přitlačil svůj prsten.

Plaváček vydal se hned se psaním na cestu. Musil velikým lesem, a než se nadál, minul se cesty a zabloudil. Chodil z houští do houští, až se už začalo stmívat. Tu potká starou babičku: „Kampak, Plaváčku, kampak?“ — „Jdu se psaním do královského zámku a zabloudil jsem. Nemohla byste mi, matičko, povědít, kudy na cestu?“ — „Dnes už beztoho nedojdeš, je tma,“ řekla babička; „zůstaň u mne na noc: však nebudeš u cizí, jsem ti kmotrou.“ Mládenec si dal říci, a sotva byli několik kroků, měli před sebou hezký domek, jako by byl najednou ze země vyrostl. V noci, když hoch usnul, vytáhla mu babička psaní z kapsy a dala mu tam jiné, ve kterém tak bylo psáno: „Toho mladíka, kterého Ti tuto posílám, dej bez meškání s naší dcerou oddat; můj to souzený zeť. Až se vrátím, ať je vykonáno. Tak má vůle.“

Když paní králová to psaní přečtla, dala hned vystrojit svatbu a obě, paní králová i mladá královna, nemohly se na ženicha dost nahledět, jak se jim líbil, a Plaváček byl se svou královskou nevěstou taky spokojen. Po několika dnech přijel domů král, a když viděl, co se stalo, rozzlobil se náramně na svou paní, co to učinila. „Vždyť pak jsi mi sám poručil, abych ho dala s naší dcerou oddat, dřív než se vrátíš!“ odpověděla králová a podala mu psaní. Král psaní vzal, prohlížel písmo, pečeť, papír — všechno bylo jeho vlastní. I dal si zavolat zeti a vyptával se, co a jak a kde chodil?

Plaváček vypravoval, kterak šel a v lese zabloudil a že zůstal na noc u své staré kmotry. — „A kterak vypadala?“ — „Tak a tak.“ A král poznal z jeho řeči, že to byla táž osoba, která před dvaceti lety dceru jeho prisoudila synu uhlířovu. Myslil — myslil — a potom povídá: „Co se stalo, nedá se změnit; ale zdarma přece my zetěm být nemůžeš; chceš-li mou dceru mít, musíš jí za věno přinést tři zlaté v Děda-Vševěda.“ Myslil si, že se takto svého nemilého zeti nejjistěji zprostí.

Plaváček rozloučil se se svou chotí a šel — kudy a kam? nevím; ale že mu sudička byla kmotrou, bylo mu snadno pravou cestu najít. Šel dlouho a daleko, přes hory doly, přes vody brody, až přišel k černému moři. Tu vidí loď a na ní přívozníka. — „Pozdrav pánbůh, starý přívozníče!“ — „Dejž to pánbůh, mladý poutníče! Kam tudy cestou?“ — „K Dědu-Vševědu pro tři zlaté vlasy.“ — „Hoho, na takového posla dávno čekám! Dvacet let už tu převážím a nikdo mne nejde vysvobodit.

Slíbíš-li mi, že se Děda-Vševěda zeptáš, kdy bude mé roboty konec, převezu tě.“ Plaváček slíbil a přívozník ho převezl.

Potom přišel k nějakému velikému městu, ale bylo sešlé a smutné. Před městem potká stařečka, měl v ruce hůl a sotva lezl. — „Pozdrav pánbůh, šedivý dědečku!“ — „Dejž to pánbůh, pěkný mládenečku, kam tudy cestou?“ — „K Dědu-Vševědu pro tři zlaté vlasy.“ — „Aj, aj, takového posla tu dávno čekáme; to tě hned musím k našemu panu králi dovést.“ — Když tam přišli, řekl král: „Slyším, že jdeš poselstvím k Dědu-Vševědu? Měli jsme tu jabloň, nesla mladici jablka: když někdo jedno snědl, třeba byl už nad hrobem, omládl zas a byl jako jinoch. Ale od dvaceti let nese jabloň už ovoce žádného. Slíbíš-li mi, že se Děda-Vševěda zeptáš, je-li nám jaká pomoc, odměním se tobě královsky.“ Plaváček slíbil a král ho milostivě propustil.

Potom přišel zase k jinému velikému městu, ale bylo z polovice pobořené. Nedaleko města zakopával syn otce svého zemřelého a slzy jako hráchy mu padaly po tvářích. — „Pozdrav pánbůh, smutný hrobníče!“ řekl Plaváček. — „Dejž to pánbůh, dobrý poutníče! Kam tudy cestou?“ — „Jdu k Dědu-Vševědu pro tři zlaté vlasy.“ — „K Dědu-Vševědu? Škoda, žeš dřív nepřišel! Ale náš pan král na takového posla už dávno čeká; musím tě k němu dovést.“ — Když tam přišli, řekl král: „Slyším, že jdeš s poselstvím k Dědu-Vševědu? Měli jsme tu studnici, prýštila z ní živá voda: když se jí někdo napil, třeba už umíral, hned se zas uzdravil; a kdyby byl už mrtev a tou vodou ho pokropili, zase vstal a chodil. Ale teď už od dvaceti let voda přestala téct. Slíbíš-li mi, že se Děda-Vševěda zeptáš, je-li nám jaká pomoc, královskou odměnu ti dám.“ — Plaváček slíbil a král ho milostivě propustil.

Potom šel dlouho a daleko černým lesem a uprostřed toho lesa vidí velikou zelenou louku, plnou krásného kvítí a na ní zlatý zámek; byl to zámek Děda-Vševěda, trpytil se jako žhavý. Plaváček vešel do zámku, ale nenašel tam nikoho, než v jednom koutě starou babičku, seděla a předla. „Vítám tě, Plaváčku!“ povídá. „Jsem ráda, že tě zas vidím.“ Byla to jeho kmotra, co byl u ní v lese noclehem, když to psaní nesl. „Copak tě sem přivedlo?“ — „Král nechce, abych byl darmo jeho zetěm; i poslal mě pro tři zlaté vlasy Děda-Vševěda.“ — Babička se usmála a povídá: „Děd-Vševěd je můj syn, jasné slunce: ráno je pacholátkem, v poledne mužem a večer starým dědem. Já ti ty tři vlasy s jeho zlaté hlavy opatřím, abych ti také darmo nebyla kmotrou. Ale tak, synáčku, jak tu jsi, zůstat nemůžeš! Můj syn je sice dobrá duše, ale když přijde navečer hladový domů, mohlo by se lehko stát, že by tě upek

a snědl k večeři. Je tu prázdná káď, přiklopím ji na tě.“ — Plaváček prosil, aby se taky Děda-Vševěda zeptala na ty tři věci, co slíbil na cestě, že přinese odpověď. — „Zeptám,“ řekla babička, „a dej pozor, co řekne.“

Najednou strhl se venku vítr a západním oknem do světnice přiletělo Slunce, starý dědeček se zlatou hlavou. „Čuchy, čuchy člověčinu!“ povídá. „Někoho tu, matko, máš?“ — „Hvězdo denní, kohopak bych tu mohla mít, abys ty ho neviděl? Ale tak je: celý den lítáš po tom božím světě a tam se té člověčiny načicháš; i není divu, když večer domů přijdeš, že ti ještě voní!“ Stařeček neřekl na to nic a sedl k večeři.

Po večeři položil svou zlatou hlavu babičce na klín a počal dřímat. Když babička uviděla, že už usnul, vytrhla mu jeden zlatý vlas a hodila na zem — zazvonil jako struna. „Co mi chceš, matko?“ řekl stařeček. — „Nic, synáčku, nic; dřímala jsem a měla jsem divný sen.“ — „A co se ti zdálo?“ — „Zdálo se mi o jednom městě, měli tam pramen živé vody; když někdo stonal a napil se jí, ozdravěl; a když umřel a tou vodou ho pokropili, zas ožil. Ale teď od dvaceti let voda přestala téct. Je-li jaká pomoc, aby zas tekla?“ — „Snadná pomoc: v té studnici na prameni žába sedí, nedá vodě téct; ať žábu zabijí a studnici vyčistí, poteče voda zas jako prve.“ Když stařeček potom zas usnul, vytrhla mu babička druhý zlatý vlas a hodila na zem. „Což zase máš, matko?“ — „Nic, synáčku, nic! Dřímala jsem a zdálo se mi zas něco divného. Zdálo se mi o jednom městě, měli tam jabloň, nesla mladici jablka; když někdo zestárnul a jedno snědl, omládl zas. Ale teď od dvaceti let nenese jabloň ovoce žádného. Je-li jaká pomoc?“ — „Snadná pomoc: pod jabloní leží had, užírá jí síly; ať hada zabijí a jabloň přesadí, ponese zas ovoce jako prve.“ — Potom stařeček brzy zas usnul a babička mu vytrhla třetí zlatý vlas. „Což mne, matko, spát necháš?“ řekl mrzutě a chtěl vstávat. — „Lež, synáčku, lež; nehněvej se, nerada jsem tě vzbudila. Ale přišla na mne dřímota a měla jsem zas podivný sen. Zdálo se mi o přivozníkovi na černém moři; dvacet let už tam převáží a nikdo ho nejde vysvobodit. Kdy bude roboty jeho konec?“ — „Hloupé matky to syn! Ať dá jinému veslo do ruky a sám vyskočí na břeh, bude ten zas přivozníkem. Ale teď už mi dej pokoj, musím časně ráno vstávat a jít slzy sušit, co králova dcera každou noc vypláče pro svého muže, syna uhliřova, kterého král poslal pro mé tři zlaté vlasy.“

K ránu strhl se zas venku vítr a na klíně své staré matičky probudilo se místo stařečka krásné zlatovlasé dítě, boží Slunéčko, dalo matce sbohem a východním

oknem vyletělo ven. Babička zas odklopila káď a řekla Plaváčkovi: „Tuhle máš ty tři zlaté vlasy, a co Děd-Vševěd na ty tři věci odpověděl, už také víš. Jdi spánem-bohem, už mne víc neuhlídáš, není toho třeba.“ Plaváček babičce pěkně poděkoval a šel.

Když přišel do toho prvního města, ptal se ho král, jakou jim nese novinu? — „Dobrou!“ řekl Plaváček. „Dejte studnici vyčistit a žábu, co na prameně sedí, zabijte a poteče vám voda zas jako kdy prve.“ — Král to dal hned udělat, a když viděl, že se voda prýští plným pramenem, daroval Plaváčkovi dvanáct koní bílých jako labutě a na ně tolik zlata a stříbra a drahého kamení, co mohli unést.

Když přišel do toho druhého města, ptal se ho zase král, jakou jim nese novinu? — „Dobrou!“ řekl Plaváček. „Dejte jabloň vykopat, najdete pod kořeny hada, toho zabijte; potom jabloň zase vsadte a ponese vám ovoce jako kdy prve.“ — Král to dal hned udělat a jabloň za noc oděla se květem, jako by ji růžemi osypal. Král měl velikou radost a daroval Plaváčkovi dvanáct koní vraných jako havrani a na ně taky tolik bohatství, co mohli unést.

Plaváček jel potom dál, a když byl u černého moře, ptal se ho přivozník, zdali se dověděl, kdy bude vysvobozen? — „Dověděl,“ řekl Plaváček, „ale dříve mě převez, pak ti povím.“ — Přivozník se sice vzpouzel; ale když viděl, že není jiné pomoci, převezl ho přes moře i s jeho čtyrmi a dvaceti koňmi. „Až zas budeš někoho převážet,“ řekl mu potom Plaváček, „dej mu veslo do ruky a vyskoč na břeh a bude ten místo tebe přivozníkem.“

Král ani svým očím nevěřil, když mu Plaváček ty tři zlaté vlasy Děda-Vševěda přinesl, a dcera jeho plakala, ne žalostí, ale radostí, že se zas vrátil. „A kdes těch pěkných koní a toho velikého bohatství nabyt?“ ptal se král. — „Vysloužil jsem si to,“ řekl Plaváček a vypravoval, kterak tomu králi dopomohl zase ke mladickým jablkům, co ze starých lidí dělají mladé, a tomu králi k živé vodě, co z nemocných dělá zdravé a z mrtvých dělá živé. — „Mladicí jablka! Živá voda!“ opakoval si potichu král. „Kdybych jedno snědl, omládl bych; a kdybych i zemřel, tou vodou bych zas ožil.“ Bez meškání vydal se na cestu pro mladicí jablka a pro živou vodu — a potud se ještě nevrátil.

A tak se stal uhlířův syn zetěm královým, jak sudička usoudila, a král — snad ještě pořád tam převáží přes černé moře!

SNĚHURKA

Byl jeden sedlák, jménem Ivan, a žena jeho, jménem Marie; byli už staří a neměli žádných dětí, i rmoutili se proto velmi. Jednou v zimě, když mladého sněhu napadlo po kolena, děti venku lepily z něho bábu a Ivan s Marií dívali se mlčky na ně oknem. Tu se Ivan usmál a povídá: „Pojď, ženo, slepíme si spolu taky bábu.“

„A což?“ řekla stará vesele. „Pojďme, můžeme si k starosti taky zadovádet. Ale nač bábu lepit? Slepíme si raději ze sněhu děťátko, když nám pánbůh nedal živého.“ — „Co pravda, to pravda,“ řekl Ivan, vzal čapku a šel se starou na ohradu. A skutečně začali ze sněhu lepit děťátko; udělali tílko, ručičky, nožičky a přidělali nahoře hroudu jako hlavičku. — „Pomáhej pánbůh!“ řekl kdosi, jda mimo. — „Děkujem pěkně!“ odpověděl Ivan. „Boží pomoc ke všemu dobrá,“ doložila žena. — „Cožpak to děláte?“ — „Inu, jak vidíš!“ řekl Ivan, „Sněhurku,“ doložila stará i zasmála se. — Potom

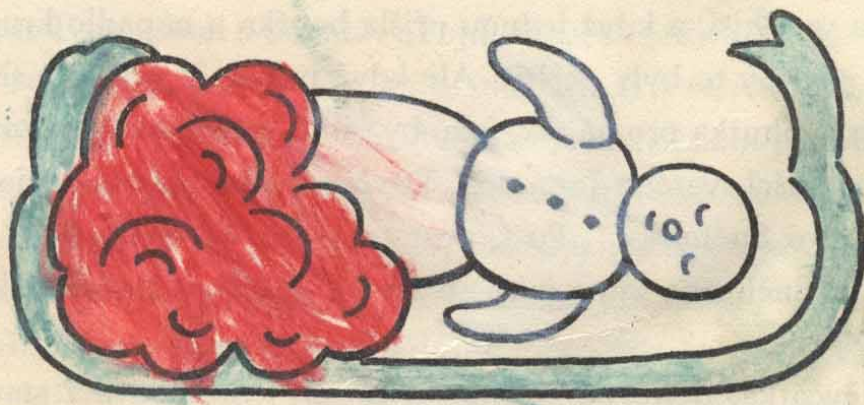
přidělali nosíček a bradičku, udělali dva důlky pro oči, a sotvaže Iván taky ještě hubičku vyznamenal, začalo děťátko dýchat a otevřelo pěkné modré očičky, kroutilo hlavičkou jako živé a zatřepalo ručičkami a nožičkami ve sněhu, zrovna jako děťátko v plenkách. — „Ach Ivane, Ivane,“ volala žena plná radosti, „pánbůh nám dal děťátko.“ I začala Sněhurku objímat. A se Sněhurky sloupl se sníh jako skořápka s vajíčka a už byla skutečně živým děvčátkem. „Ach, má drahá Sněhurečko!“ volala stará i běžela s ní do světnice. A Sněhurka rostla, ne po dnech, ale po hodinách, a co den byla větší. Sedlák i selka měli z ní radost převelikou; děvčata ze vsi přicházela k nim, strojila ji, rozmlouvala s ní, zpívala jí písně, hrála s ní všelijaké hry, i naučila ji všemu, jak co sama dělala. I vyrostla Sněhurka za tu zimu tak jako třináctileté děvče a byla velmi čiperná, všemu rozuměla, o všem hovořila; a byla běloučká jako sníh, očka měla jako nezabudky a rusavé vlásy až po pás; jen žádného ruměnce neměla v tváři, jako by v ní ani živé krve nebylo. Ale i bez toho byla tak krásná a přitom tak dobrá a ke všem přívětivá, až srdce nad ní plesalo. „Hleď, Ivane“, říkávala stará muži svému, „přece nám pánbůh daroval k starosti radost! Můj srdečný zármutek přece pominul!“ — A Ivan jí říkal: „Buď pánbůh pochválen. Netrvá na světě věčně radost a zármutek taky bez konce není.“ Minula zima. Slunéčko na nebi začalo hřát, na lukách zazelenala se tráva a v povětří šveholil skřivánek. Už i děvčátka sebrala se pode vsí v chorovod a začala zpívat: „Vesno krásná, na čem jsi přišla, na čem jsi přijela?“ — „Na rozsošce, na brance!“ — A Sněhurka začala být nějak smutná. — „Co ti je, dítě mé?“ říkala stará. „Jsi-li churava? Zdali tě někdo uhranul?“ A Sněhurka na to: „Nic mi není, matičko, jsem zdráva.“

Roztál poslední sníh, sady i luka oděly se květem, slavík i všeliké ptactvo začal zpívat a všecko na božím světě se rozveselilo. A Sněhurka byla ještě smutnější, vyhýbala se družkám a pořád se před sluncem ukrývala do stínu. Jen když přšelo a za soumraku bývala veselější, a když jednou přišla bouřka a napadlo krup, měla z toho takovou radost, jako by to byly perly. Ale když pak opět vysvítilo slunce a kroupy rozhrálo, plakala Sněhurka pro ně tak, jako by sama taky se chtěla slzami rozplynout.

Minulo jaro, přišel svatého Jana den. Děvčata ze vsi sbírala se do háje na veselí a stavila se taky pro Sněhurku. „Pusť, pusť taky s námi Sněhurku!“ prosila. Stará bála se ji pustit a Sněhurce samé jaksi se nechtělo s nimi jít, ale odepřít jim toho nemohly.

„Jen mi, děvčátka, dejte na Sněhurku pozor,“ domlouvala stará, „však víte,

že ji chovám jak oko v hlavě.“ — „Dáme, dáme!“ křičela děvčata vesele, vzala Sněhurku za ruku a běžela s ní do háje. Tam vily sobě věnečky, vázaly z kvítí kytky i zpívaly své smutnoveselé písně. A Sněhurka byla s nimi pořád. A když zapadlo slunce, složila děvčata z trávy a z drobného roští hranici, zapálila ji a postavila se všechna řadou jedna za druhou, majíc každá na hlavě věneček, a Sněhurku postavila nejzáje. „Dívej se,“ řekla, „jak my poběhnem, a běž taky za námi, pozadu nezůstávej!“ Poté začaly zpívat kupadelní píseň a skákaly jedna po druhé přes oheň. Vtom něco vzadu za nimi zašumělo a žalostně zavzdechlo: „Ach!“ Uleknuty hleděly jedna na druhou a zpozorovaly, že Sněhurka mezi nimi není. „Snad se nám schovala,“ řekly a rozběhly se ji hledat; volaly, houkaly, ale nikterak ji nemohly najít. „Snad utekla domů,“ řekly potom a běžely do vsi — ale Sněhurka ani ve vsi nebyla. Hledaly ji druhý, třetí den, prohledaly celý háj — ale po Sněhurce nikdež ani památky! Kam se poděla? Snad že ji odvleklo dravé zvíře aneb odnesl loupežný pták? ... Nikoli, ale když Sněhurka běžela za družkami a skočila přes oheň, tu nenadále vznesla se vzhůru lehkou parou, svinula se v tenounký obláček i zaletěla do výsosti podnebeské.

ALMUŽNA

Jeden nuzný žebrák šel po vsi prosit a přišel k Blažkové. Ale Blažková byla skoupá a lakomá, ani kousku suchého chleba žebrákovi nedala, ano ještě se naň osopila a ze světnice ho vystrčíc, ani mu neřekla: „Naděl pánbůh!“ Žebrák šel, a jak vyšel od Blažkové, šel vedle k Janové. Janová byla dobrá a milosrdná žena; jakmile toho žebráka spatřila, vzala svým dětem od hůby dva kousky chleba, které jim nyní právě pomazala máslem, a žebrákovi je darovala, řkouc, aby mu pánbůh něco lepšího nadělil, ona že je chudá a nic jiného v chalupě nemá. — „Zaplať pánbůh, milosrdná ženo, aby ti to pánbůh nahradil desateronásobně, abys mohla své nahé děti ošatit a byla šťastna, a co dnes začneš dělat, abys dělala do západu slunce.“

Tak mluvil odcházeje ten žebrák. — „Zaplať pánbůh! Zaplať pánbůh!“ děkovala Janová žebrákovi za dobrořečení; ale co mluvil, ani dobře nepovázila, ani

tomu nerozuměla. Janová byla chudá vdova a měla dvě děti, které svýma rukama živila, a když žebrák od ní odešel, už bylo po poledni a její děti ještě nic neobědvaly a k večeři jim taky neměla co dát. Z jara dostala Janová od Blažkové tři záhony lnu, za které po mnoho dní musila těžce dělat, ale oddělala to; ten len sama sobě sebrala, namočila, změdlila, vyčesala i spředla, jak náleží, a potom jí z něho tkadlec udělal asi dvacet loket plátna, a to plátno, celé jmění své, schovávala sobě na zimu, dětem a sobě na košile.

Když ten žebrák odtud odešel, byla v domě taková bída, že by ani sekerou nebylo co utnout; děti plakaly, chtěly jíst, a jí taky bylo do pláče. I nevěděla, co si počít, až jí přišlo na mysl, aby několik loket toho plátna donesla kupci na prodej a za to aby koupila chleba i soli. I začala to plátno měřit, děti se utišily a ona měřila, měřila pořád bez konce a měřila až do západu slunce. Ze svých dvacíti loket tisíce loket naměřila plátna. Radosti plná poděkovala napřed pánubohu, a chtěla děti co nejdříve posilnit, neběžela teprv na konec vesnice ke kupci, nýbrž vzala několik loket plátna a prodala je Blažkové, ovšem že za psí peníze; ale co měla dělat, když se dětem chtělo jíst?

Na druhý den byl v městě výroční trh a Janová tam nesla své plátno, a že bylo tenké i pěkné, dobře jí za ně zaplatili. A tak sobě Janová z trhu domů přinesla mnoho věcí rozličných a krom toho ještě taky plný váček peněz. Brzy potom koupila sobě Janová dvě krávy, kousek pole a loučky, najala si čeládku, chválila boha i pracovala. Toto štěstí její nebylo Blažkové vhod; i ačkoli nyní spolu častokrát jedly i pily, ano se i skmotřily, však upřímná vždycky nebyla Blažková k Janové.

Jednou při skleničce pálenky doptávala se Blažková na Janové, jakým to způsobem přišla do své chudoby a jak si zas pomohla? A Janová jí všechno věrně od počátku vypravovala, jak co bylo: jak přišel k ní prosit jeden žebrák, jak dětem od huby vzala dva kousky chleba a jemu je dala, jak on jí za to dobrořečil a prosil boha, jak ona toho ani nepovážila, jak potom děti chtěly jíst a plakaly, jak chtěla plátno ke kupci donést, aby měla na chléb a na sůl, jak to plátno měřila až do západu slunce — všechno, všechno jí pověděla. Blažková, když to vyslechla, připila jí pálenky a řekla: „Ach, má zlatá kmotřičko, kdybyste věděla, jaká časem u mne bývá taky bída; však já mám taky dítky a můj nemůže ani vystačit; i ačkoliv oba dva pracujeme, však to všechno jen se projí — ach, milá kmotřičko, jestli vás ten žebrák někdy zas navštíví, řekněte mu, aby taky přišel ke mně.“ — „Milá kmotřičko,“ odpověděla Janová,

„jestli ho pánbůh ke mně pošle, jistotně ho poprosím, aby se stavil u vás.“ Blažková dala ještě jednou nalejt a pak si daly po hubičce, objaly se a rozešly.

Asi za týden potom šel ten žebrák po vsi, týž žebrák, co Janové na pánubohu vyprosil štěstí, a přišel taky k ní. Milá žena radostí ani nevěděla, kam ho posadit, děkovala mu, uctila ho i obdarovala, a když jí žebrák dával sbohem a odcházel, prosila ho, aby se také zastavil u její kmotry Blažkové; a žebrák slíbil, až obejde ves, že potom k ní půjde. Když pak žebrák už ves obešel a přicházel, Blažková, zdaleka ho vidouc oknem, namazala svým dětem po kousku chleba, a jakmile vstoupil do stavení, honem jim utrhla chléb od huby a žebrákovi jej dala. „Zaplať pánbůh,“ řekl žebrák, „a jak co začneš dělat, abys dělala do západu slunce.“ A poté odešel.

Blažková měla zatím už připravené plátno k měření a už už vytahovala z kouta loket, i chtěla měřit; ale vtom děti chtěly pít a sama taky dostala náramnou žízeň. Aby nezmařila mnoho času, doskočila honem ke studni pro vodu; ale jak jednu konývku přinesla, běžela pro druhou, a jak přinesla druhou, běžela pro třetí, čtvrtou, desátou a tak bez přestání a bez potřeby vodu nosila až do západu slunce.

PTÁK OHNIVÁK A LIŠKA RYŠKA

Jeden král měl velikou krásnou zahradu. Bylo v ní mnoho krásného stromů, ale nejvzácnější byla jedna jabloň, co prostřed zahrady stála. Měla každý den jedno jablko, a bylo zlaté: ráno odkvetlo, ve dne zrostlo a do noci dozrálo, a druhé ráno kvetlo zas jiné. Ale žádné to zlaté jablko nedočkalo se druhého rána, po každé se v noci se stromu ztratilo a nikdo nevěděl kam a jak? Král se proto velice rmoutil. Jednou k sobě zavolal svého nejstaršího syna a povídá: „Půjdeš, synu, dnes v noci hlídat; vypátráš-li, kdo mně ta jablka odnáší, pokladu svého nebudu šetřit, abych se ti odměnil; a podaří-li se ti toho zloděje chytit, půl království ti za to dám.“

Králevic připásal k boku meč, vzal na rameno samostříl, zastrčil si za pás několik kalených střel a šel po večerem do zahrady hlídat. Tam se posadil pod jabloň a čekal. Neseděl dlouho, přišla na něj dřímota, nikterak se jí nemohl ubránit; ruce mu klesly

do trávy, oči se zamhouřily a králevic, jako by ho do vody vhodil, spal až do bílého dne. Ráno, když se probudil, bylo jablko zas to tam. — „Což,“ ptal se král, „zda-li viděl zloděje?“ — „Nepřišel žádný,“ odpověděl králevic, „samo se jablko ztratilo.“ — Král zavrtěl hlavou, nechtěl tomu věřit. „Jdi dnes ty hlídat, synu můj!“ povídá k mladšímu, „a dohlídáš-li se zloděje, bohatě se ti odměním.“

Druhý králevic ozbrojil se zase tak jako první a šel hlídat. Ale za nějakou chvíli taky pod jabloní usnul jako starší bratr, a když se probudil, bylo zas jablko pryč. Když se ho pak otec ráno ptal, kdo jablko vzal, odpověděl: „Nikdo; samo se ztratilo.“ — Tehda ten nejmladší králevic povídá: „Otče, dnes já půjdu hlídat, abych věděl, ztratí-li se mi taky to zlaté jablko.“ — „Milé dítě,“ řekl jemu král, „ty myslím málo pořídíš; jsi ještě příliš mladý a nemoudrý. A když se starším nepodařilo zlatého jablka se dohlídat, tím méně tobě. Ale když chceš, jdi.“

Večer, když už se stmívalo, šel nejmladší do zahrady hlídat. Vzal s sebou taky meč, samostříl a něco střel, ale mimo to taky ježčí kůži. V zahradě posadil se pod jabloň a prostřel si tu ježčí kůži na klín, když by na něj přicházela dřímota a ruce mu klesly, aby ho ta kůže probudila. O půlnoci přiletěl zlatý pták, sedl na strom a chtěl to jablko uzobnout. V tom okamžiku lupl králevicův samostříl a kalená střela uhodila ptáka do křídla. Pták uletěl, ale jedno zlaté péro vypadlo mu z křídla na zem a jablko zůstalo na stromě.

„Nu, máš-li zloděje?“ ptal se ho král ráno.

„Nemám,“ odpověděl králevic, „ale co není, může ještě být; zatím mám kus Jeho kabátu.“ Tu vyndal to zlaté péro a vypravoval, co se mu přihodilo. Král byl tomu péru velmi rád: bylo tak krásné a takovou zář od sebe vydávalo, že v noci v síni královské ani světla potřeby nebylo. Dvořané, co tomu rozuměli, pravili, že to péro pochází z ptáka Ohniváka, a že je dražší nežli všechny poklady královny.

Od té doby pták Ohnivák už do zahrady nepřiletěl a jablka se neztrácela; ale krále už taky nic netěšila, myslil pořád jen na ptáka Ohniváka a velice se rmoutil, že ho nemá, až mu pak z toho zármutku počalo srdce vadnout. Jednoho dne zavolal k sobě své tři syny a povídá: „Milé děti, vidíte, že den ode dne více chřadnu; ale vím zajisté, kdybych uslyšel ptáka Ohniváka zpívat, že by mé srdce okřálo. Kdo mi z vás toho ptáka Ohniváka živého přinese, aby zpíval, polovici království mu hned postoupím a po mé smrti bude mým nástupcem.“

Synové hned se vypravili na cestu, rozloučili se s otcem a jeli toho ptáka Ohniváka

hledat. Nedlouho jeli, přijeli do lesa a v lese na křižovatku. „Kudy se dáme?“ ptá se nejstarší bratr. — „Jsme tři a tu před námi tři cesty,“ odpověděl druhý, „dejme se každý jednou; když se na tři strany rozjedeme, snáze ptáka Ohniváka se doptáme.“ — „A kdo kterou stranou pojede?“ — „Jeďte vy si každý, kterou cestou chcete,“ povídá nejmladší, „já pojedu tou, co mi zůstane.“ Bratři byli spokojeni a každý si zvolil jednu cestu, kudy pojede. Potom povídá jeden: „Dejme si tu na tom místě nějaké znamení, kdo se dříve vrátí, aby věděl, co se druhým podařilo. Zastrčme každý do země proutek: čím prut poroste, bude znamení, že ptáka Ohniváka šťastně dostal.“

Bratřím se ta rada líbila, každý si vsadil podle své cesty do země proutek a pak se rozjeli.

Nejstarší králevic jel svou cestou pořád, až přijel na nějaký vrch. Tu skočil s koně, pustil ho, aby se pásł, a sám si sedl do trávy; potom vyndal, co měl k jídlu, a začal obědovat. Vtom přiloudila se k němu liška Ryška: „Prosím, prosím, panáčku, jsem tuze hladová, dej mi taky něco na zub.“ Ale králevic, jak ji uhlídal, vzal samostříl, a poslal za ní kalenou střelu. Chybil, nechybil, liška se mu ztratila.

Druhému bratrovi vedlo se taky tak. Když se na jedné široké louce do trávy rozložil a vyndal jídlo, přišla k němu taky hladová liška Ryška, aby jí něco dal; a jak po ní střelil, ztratila se mu s očí.

Nejmladší bratr jel pořád, až přijel k nějakému potoku. Byl unaven a hladov; i skočil s koně a posadil se na břehu do trávy, aby se posilnil. Když začal jíst, uviděl taky lišku Ryšku; přicházela pořád blíž a blíž a pak nedaleko něho zůstala stát. „Prosím, prosím, mladý panáčku, jsem tuze hladová, dej mi taky do něčeho zakousnout.“ — Králevic jí hodil kousek uzeniny a povídá: „Pojď sem, nic se mne neboj, liško Ryško! Vidím, že máš větší hlad nežli já, a na dnešek budeme mít oba dva dost.“ Potom rozdělil své jídlo na dva díly: sobě jeden, lišce jeden. Liška Ryška najedla se dosyta a pak povídá: „Dobřes mě nakrmil, dobře ti posloužím. Vsedni na svého koně a jeď za mnou. Když uděláš, jak ti poradím, pták Ohnivák bude tvůj.“ Potom běžela napřed a huňatým ocasem dělala mu cestu: smetala hory, plnila doly a přes vody brody stavěla mosty. Králevic na koni za ní klusem, až nenadále se octl u měděného zámku. „Ptáka Ohniváka máš v tomhle zámku,“ řekla liška Ryška; „jdi tam v pravé poledne, to budou strážní spát, a nikde se nemeškej. V první síni najdeš dvanácte černých ptáků ve zlatých klecích, v druhé uhlídáš dvanácte zlatých ptáků

ve dřevěných klecích a v třetí síni bude ten pták Ohnivák sedět na bidýlku. Podle něho uhlídáš dvě klece, zlatou a dřevěnou; nedávej ho však do zlaté, dej ho do dřevěné, sic nedobře pochodíš.“

Králevic šel do měděného zámku a našel všechno tak, jak liška Ryška řekla. V třetí síni seděl pták Ohnivák na bidýlku, jako by spal. Byl tak krásný, že králevicovi srdce nad ním plesalo. Vzal ho a dal ho do dřevěné klece, pak ale se rozmyslil a povídá: „Kterak se to k sobě hodí, tak krásný pták a tak chatrná klec? Pták Ohnivák do zlaté klece náleží!“ Nato ho ze dřevěné klece vzal a dal do zlaté. Ale sotvaže ho tam zavřel, pták Ohnivák se probudil a zapískal a hned se strhlo v těch dvou prvních síních takové pískání a krákání ode všech ptáků, až se lidé v bráně na stráži od toho probudili. Ti hned přiběhli, milého králevice jali a přivedli před krále.

Král byl velice rozhněván a řekl: „Kdo jsi, zloději, že ses opovážil mnohými strážemi projít, abys mi mého ptáka Ohniváka ukradl?“

„Nejsem žádný zloděj,“ odpověděl králevic, „ale přišel jsem pro zloděje, jehož ty přechováváš. Máme doma v naší zahradě jabloň, nese zlatá jablka: jen jedno za den vykvetlo, zrostlo a dozrálo, a tvůj pták Ohnivák nám je po každé v noci odnesl. A král, můj otec, těžce stůně, vadne mu srdce, a nepozdraví se, dokud neuslyší tvého ptáka Ohniváka zpívat. A proto tě prosím, dej mi ho.“ — „Můžeš ho mít,“ řekl na to král, „jestliže mi za něj přivedeš koně Zlatohřiváka.“

„Proč jsi mě neposlechl a bral zlatou klec?“ hněvala se liška Ryška. — „Věru, chybil jsem,“ řekl králevic, „ale už se pro to nehněvej, co se stalo, a pověz mi, víš-li o koni Zlatohřiváku?“ — „Vím,“ odpověděla liška Ryška, „a ještě ti k němu pomohu. Vsedni na svého koně a jeď za mnou.“ Pak zas běžela napřed a huňatým ocasem dělala mu cestu. Králevic za ní klusem, až nenadále se octl u stříbrného zámku. „Tuhle v tom zámku je kůň Zlatohřivák,“ povídá liška Ryška. „Jdi tam v pravé poledne, když budou strážní spát, a nikde se nemeškej. V první stáji najdeš dvanácte bílých koní se zlatými uzdami, v druhé dvanácte bílých koní s černými uzdami a v třetí stáji stojí kůň Zlatohřivák u svého žlabu. Podle něho na stěně uhlídáš dvě uzdy, zlatou a koženou, ale měj se na pozoru, tu zlatou uzdu nech viset a dej mu jen koženou, sic nedobře pochodíš!“

Králevic šel do toho zámku a našel zase všechno tak, jak liška Ryška řekla. V třetí stáji stál kůň Zlatohřivák u stříbrného koryta a žral z něho živý oheň. Byl tak krásný, že se na něj králevic ani dost nemohl nahledět. Pak vzal se stěny koženou ohlávku

s černou koženou uzdou a dal ji tomu koni Zlatohřiváku. Kůň stál jako beránek. I vidí tu podle taky na stěně viset překrásnou zlatou ohlávku, se zlatou, drahými kameny vykládanou uzdou, a velice se mu zalíbila: „Kterak se to k sobě hodí, tak krásný kůň a tak chatrná uzda?“ povídá sobě sám; „koni Zlatohřiváku náleží zlatá uzda!“ — Nato jemu tu koženou uzdu zase sňal a dal mu zlatou. Ale sotvaže kůň ucítil, že má zlatou uzdu, začal se vzpínat a silně zařehťal; a hned taky začali všickni koňové v těch prvních dvou stájích skákat a říčet, lidé na stráži se probudili, přiběhli, králevice jali a přivedli před krále.

„Kdo jsi, zloději,“ osopil se na něj král, „že ses opovážil mnohými strážemi projít, abys mi mého koně Zlatohřiváka ukradl?“ — „Nejsem žádný zloděj,“ odpověděl králevic, „nerad jsem pro tvého koně šel, ale musil jsem.“ A pak vypravoval, jak se to všecko stalo a že mu král měděného zámku toho ptáka Ohniváka nechce vydat, dokud mu nepřivede koně Zlatohřiváka; i prosil, aby mu toho koně dal. „Můžeš ho mít,“ řekl na to král stříbrného zámku, „jestliže mi za něj přivedeš pannu Zlatovlásku ze zlatého zámku v černém moři.“

Liška Ryška venku v lese na králevice čekala, a když viděla, že přichází bez koně, tuze se na něj rozhněvala: „Zdali jsem ti neřekla, abys tu zlatou uzdu nechal na stěně a vzal koženou? Daremná s tebou práce; komu není rady, není pomoci.“ — „Nehněvej se, liško Ryško!“ prosil králevic. „Věru, chybil jsem, a jen tehdáž mi ještě pomoz.“ — „Ještě jednou a naposledy ti pomohu,“ řekla liška Ryška, „a když mě poslechneš, můžeš ještě napravit, cos nemoudře pokazil. Vsedni na svého koně a jeď za mnou.“ Poté běžela napřed a dělala králevici cestu, až přijel ke zlatému zámku v černém moři. „V tom zámku,“ povídá liška Ryška, „panuje mořská královna; má tři dcery a nejmladší z nich je Zlatovlásky. Jdi tam a pros ji, aby ti jednu dceru dala za manželku; a když ti řekne, abys sobě vybral, vezmi tu, která nejprostěji bude oblečena“.

Mořská královna vlídně králevice přivítala, a když jí pověděl, proč přišel, vedla ho do pokoje, kde její tři dcery seděly a předly. Byly jedna ke druhé tak podobny, že by nikdo na světě jich nerozeznal, a tak krásny, že se králevicovi dech tajil, když jim hleděl v oči. Každá měla hlavu šátkem ovinutou, aby se nevidělo, jaké má která vlasy, a každá taky byla jinak oblečena. Jedna měla šátek a šaty na sobě protkávané zlatem a předla zlatým vřetenem; druhá měla šátek a šaty vyšíváné stříbrem a stříbrné vřetenem v ruce; a třetí měla jen čistý bílý šátek na hlavě a bílé šaty a předla obyčejným vřetenem. — „Vyber sobě, kterou chceš,“ řekla mu královna, a králevic ukázal na

tu bíle oblečenou pannu: „Tuhle mi dej!“ — „Hoho!“ podivila se královna. „To ty sám ze sebe nemáš; počkej ještě až do zejtrka.“

Králevic nemohl starostí spát, jak se mu zejtra povede, a jakmile se ráno na východě rozbřeslo, vyšel si do zámecké zahrady. Sotvaže tam vkročil, kde se vzala, tu se vzala, stála před ním ta bílá panna. „Chceš-li mě dnes poznat, dej pozor, okolo které z nás obletovat bude muška.“ A poté, jak přišla, tak zmizela. Potom po poledni vedla královna královici zas do toho pokoje, kde její dcery byly. — „Jestliže poznáš, kterou jsi včera vyvolil, bude tvá; pakli nepoznáš, přijdeš o hlavu.“ Dcery tu stály vedle sebe; byla jedna jako druhá, všechny draze a krásně oblečeny, a všechny tři měly zlaté vlasy a ty se tak svítily, že králevicovi bleskem oči zacházely. Potom za chvíli, když se mu zrak otužil, zpozoroval, že okolo té jedné panny malá zlatá muška obletuje. „Tahle panna mi náleží,“ řekl, „tu jsem si vyvolil.“ Královna se tomu podivila, že ji poznal, a povídá: „Tak snadno ji přece nedostaneš; ještě mi zejtra musíš udělat, co ti uložím.“

Potom ráno ukázala mu z okna veliký rybník u lesa, dala mu malé zlaté sítko a řekla: „Jestliže tím sítkem tamten rybník do večera vyleješ, Zlatovlásku ti dám; pakli nevyleješ, přijdeš o hlavu.“ Králevic vzal sítko a šel smutně k rybníku. Pohřížil je do vody a nabral, ale jak sítko zas vytáhl, vyběhla z něho všechna voda do kapky. Vida, že tak nic nepořídí, posadil se na hráz, sítko podle sebe, a přemýšlel, jak si pomůže. Nenadále, kde se vzala, tu se vzala, podle něho stála zas ta bílá panna: „Proč jsi tak smuten?“ — „Kterak mám být vesel,“ řekl králevic, „vida, že tebe nedostanu? Tvá matka uložila mi věc nemožnou.“ — „Buď bez starosti,“ řekla panna, „to všechno se dá udělat.“ Poté vzala sítko a vhodila je doprostřed rybníka. Tu se začala v celém rybníce najednou voda vařit a husté mraky valily se z rybníka a kladly se na zem, že ani na tři kroky nebylo před sebe vidět. Vtom slyší králevic dupot, a když se ohlédl, byla tu liška Ryška a za ní jeho kůň. „Nemeškej,“ povídá, „vem pannu před sebe na koně a ujížděj!“ —

Kůň letěl jako šipka nazpátek po dělané cestě a liška Ryška ji za ním zas bořila: huňatým ocasem smetala mosty, dělala doly, stavěla hory, všechno tak, jak bylo dřív. Králevic byl rád, že získal zlatovlasou pannu, ale zas nerad, že ji má králi stříbrného zámku dát za koně Zlatohřiváka. Čím blíže přijížděl k tomu zámku, tím volněji jel a byl smutnější. — „Vid, že ti líto svou krásnou Zlatovlásku dát za koně Zlatohřiváka?“ promluvila k němu liška Ryška: „Už jsem ti pomohla ve všeličem, ani

v tom tebe neopustím.“ Tu skočila v lese přes vývratek, udělala kozelec a místo lišky Ryšky stála tu druhá panna Zlatovláska, právě taková, jako si ji vezl králevic. „Ať tvá panna zůstane tu v lese a mne dovez králi stříbrného zámku, aby ti za mne vydal koně Zlatohřiváka. A pak, až ho budeš mít, se svou pannou ujížděj.“

Král byl té panně Zlatovlásce velice rád a bez prodlení dal za ni králevicovi koně Zlatohřiváka i s tou zlatou uzdou. Potom dal své krásné zlatovlasé panně ke cti slavné hody vystrojit a pozval na ně všechno panstvo. Když už se hodně napili a byli veselí, zeptal se král těch pánů, jak se jim líbí jeho zlatovlasá nevěsta? — „Krásná je,“ odpověděl jeden pán, „krásnější být nemůže; ale zdá se mi, jako by měla liščí oči.“ — Jak to slovo řekl, udělala se v okamžiku z té panny Zlatovlásky zas liška Ryška a jedním skokem byla ze dveří venku a ta tam. Běžela za králevicem a za zlatovlasou pannou a bořila za nimi svou liščí cestu; huňatým ocasem smetala mosty, dělala doly, stavěla hory, všechno tak, jako bylo dřív. Když je dohonila, byli už blízko měděného zámku, kde byl pták Ohnivák. Tu povídá mu liška Ryška: „Krásně to sluší Zlatovlásce panně na koni Zlatohřiváku. Není-li tobě, králevici, líto dát koně Zlatohřiváka za ptáka Ohniváka?“ — „Ovšem je mi líto pro Zlatovlásku pannu,“ odpověděl králevic, „ale není mi líto pro mého otce, aby byl zase zdrav.“ — A na to liška Ryška: „Kde je Zlatovláska panna a kůň Zlatohřivák, ať je taky pták Ohnivák. Už jsem ti pomohla ve všeličem, a protož i v tom ti pomohu.“ Tu vyskočila v lese přes vývratek, udělala kozelec a místo lišky Ryšky byl tu druhý kůň Zlatohřivák, zrovna takový, jako co na něm seděla Zlatovláska. „Doved mne k tomu králi měděného zámku,“ povídá, „aby ti za mne vydal ptáka Ohniváka. A když ho budeš mít, ujížděj.“

Král byl tomu velice rád, že dostal koně Zlatohřiváka, a bez prodlení dal za něj králevicovi ptáka Ohniváka i s tou zlatou klecí. Potom pozval k sobě mnoho pánů, chlubil se jim svým koněm Zlatohřivákem a ptal se jich, jak se jim líbí? — „Krásný je,“ řekl jeden pán, „krásnější být nemůže, ale zdá se mi, jako by měl liščí ocas.“ — Jak to slovo řekl, udělala se v okamžiku z koně Zlatohřiváka zas liška Ryška a jedním skokem byla z brány venku a ta tam. Běžela za králevicem a za Zlatovláskou, bořila za nimi v běhu svou liščí cestu a dohonila je, když už byli u toho potoka, kde se byla nejprve sešla s králevicem. „Teď už ptáka Ohniváka máš,“ povídá, „a máš i více, než jsi žádal, už mne nepotřebuješ. Jeď domů s pokojem, a nikde se nezastavuj, sice nedobře pochodíš.“ A nato zmizela.

Králevic jel potom svou cestou dál, v ruce ptáka Ohniváka ve zlaté kleci, podle sebe koně Zlatohřiváka se zlatou uzdou a na něm krásnou Zlatovlásku pannu. Když přijel na tu křižovatku v lese, kde se rozloučil s bratry, vzpomněl si na proutky, co si tu každý z nich podle své cesty do země vsadil na znamení. Proutky jeho dvou bratrů byly suché, ale z jeho proutku vyrostl u cesty krásný košatý strom. Králevic velice se z toho zaradoval, a že už oba byli dalekou cestou unaveni, chtěl, aby si tu pod tím stromem odpočali. Skočil s koně a pomohl také zlatovlasé panně s koně Zlatohřiváka; pak oba ty koně přivázal k tomu stromu a klec s tím ptákem Ohnivákem pověsil na větev. Netrvalo dlouho, přišla na ně dřímota a oba usnuli.

Vtom, co tu spali, vrátili se taky jeho bratři, jeden s jedné strany, druhý s druhé, oba dva s prázdnýma rukama, a sešli se tu zároveň. Tu viděli, že jejich proutky jsou suché, a že z proutku nejmladšího bratra je krásný, košatý strom; viděli tu taky pod tím stromem bratra spát a podle něho krásnou zlatovlasou pannu a koně Zlatohřiváka a nad nimi v kleci ptáka Ohniváka. Tu zrodily se jim v srdci myšlenky zlé a řekl jeden druhému: „Bratr náš dostane nyní od otce půl království a po smrti jeho bude jeho nástupcem. Lépe bude, když ho zabijem, zlatovlasou pannu vezmeš si ty, koně Zlatohřiváka já a ptáka Ohniváka dáme otci, aby mu zpíval. O království se rozdělíme rovným dílem.“ — Jak si usmyslili, tak udělali. Tělo bratrovo rozsekali na mnoho kusů a zlatovlasé panně pohrozili smrtí, bude-li pravdu mluvit. Když přijeli domů, dali koně Zlatohřiváka do mramorové stáje, ptáka Ohniváka postavili s klecí do pokoje, kde král ležel, a zlatovlasé panně dali krásný pokoj a mnoho panen k posloužení. Starý nemocný král pohleděl na ptáka Ohniváka a ptal se synů svých, vědí-li co o nejmladším bratrovi? — „Neslyšeli jsme nic o něm,“ řekli bratři, „někde snad zahynul.“ — Otec zůstal zarmoucený, pták Ohnivák nezpíval, kuň Zlatohřivák věsil hlavu a Zlatovláška panna nemluvila ani slova, nerozčesávala svých zlatých vlasů a neustále plakala.

Zatím co králevic na kusy rozsekaný v lese ležel, přiběhla k němu liška Ryška, sebrala ty všechny kusy a složila je tak, jak náležely, a ráda by byla vzkřísila králevice, ale nemohla. Tu vidí vránu se dvěma vránaty nad tím tělem poletovat. I schovala se pod keřem do trávy, a když to jedno vráně sedlo na tělo, aby žralo, liška Ryška vyskočila a chytila je za křídlo a dělala, jako by je chtěla roztrhnout. Stará vrána strachem přiletěla blíž, sedla na keř a povídá k lišce Ryšce: „Kvá, kvá, nech mé ubohé dítě, však ti ničím neublížilo; odsloužím se ti, až ti toho bude potřeba.“ —

„Teď právě mi toho potřeba,“ řekla liška Ryška. „Přineseš-li mi z černého moře živé a mrtvé vody, pustím ti tvé vráně na svobodu.“ Vrána slíbila, že přinese, a odletěla.

Letěla tři dni a tři noci, a když se vrátila, přinesla s sebou dva rybí měchýřky plné vody: v jednom byla voda živá, v druhém mrtvá. Liška Ryška vzala ty měchýřky a roztrhla vráně v půle: potom zas ty půle složila jednu ke druhé, pokropila je mrtvou vodou a v okamžení srostly k sobě; pak je pokropila živou vodou a vráně zatřepalo křídly a odletělo. Potom pokropila mrtvou vodou králevicovo rozsekané tělo a hned bylo zas celé, ani jizvy nezůstalo na něm, a když ho pak živou vodou pokropila, procitl králevic jako ze sna, vstal a povídá: „Ach, jak jsem to tvrdě spal!“ — „Ba věru, tvrdě jsi spal,“ řekla liška Ryška, „a kdyby mne nebylo, na věky bys byl se neprobudil! Zdali jsem tebe nevarovala, abys nikde se nezastavoval a jel přímo domů?“ Potom mu vypravovala, co se stalo, doprovodila ho až na kraj lesa blízko královského zámku otce jeho, dala mu ještě pro potřebu sprostý oblek, rozloučila se s ním a zmizela.

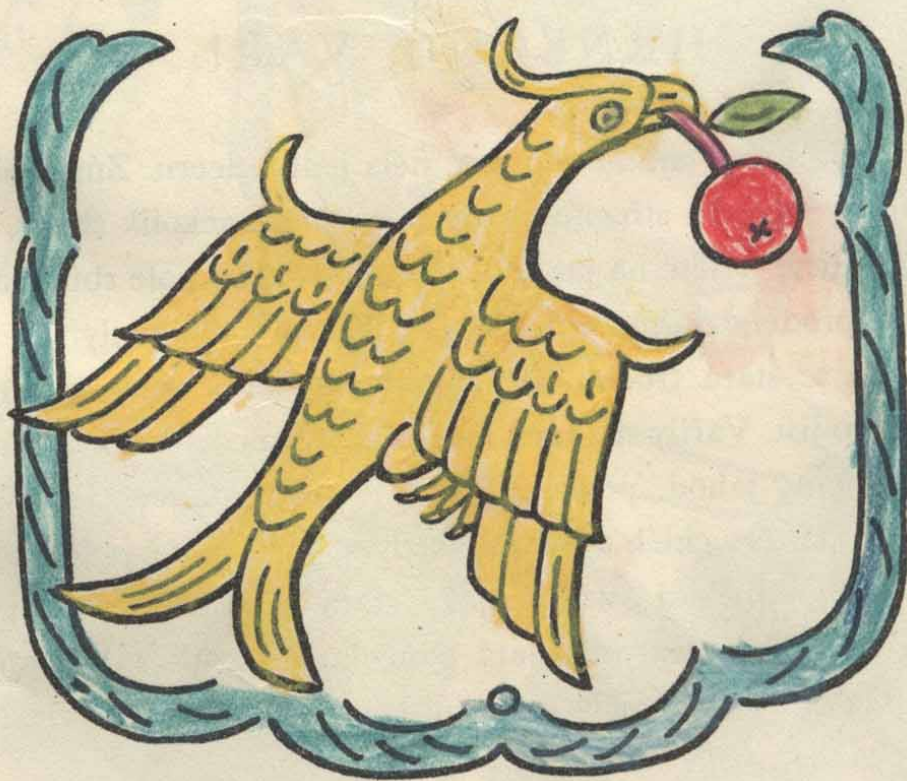
Králevic šel do zámku a dal se do služby ke koním; nikdo ho nepoznal. Tu slyší dva pacholky od koní spolu hovořit. „Škoda toho krásného koně Zlatohřiváka, pojde nám, věší hlavu a nic nechce žrát.“ — „Dejte sem kus hrachoviny,“ povídá králevic, „chci se s vámi vsadit, že hned bude žrát.“ — „Hoho!“ smáli se mu pacholci. „Takového chamradí ani naši koně od pluhu nežerou.“ — Králevic ale šel, vzal kus hrachoviny a dal ji tomu koni do mramorového žlabu, pak ho pohladil po zlaté hřívě a řekl: „Což jsi tak smuten, můj koni Zlatohřiváku!“ Tu poznal kůň po hlase svého pána, poskočil si, odfrkl a vesele zařehotal a hned se dal do hrachoviny.

Hned se to rozneslo po celém zámku, až i k nemocnému králi to přišlo, že jeden jeho čeledín koně Zlatohřiváka uzdravil. Král si ho dal hned zavolat a řekl mu: „Slyším, žes koni Zlatohřivákovi pomohl; kéž bys taky ptákovi Ohnivákovi uměl pomoci, aby zpíval. Je smutný, chlípí křídla a nic nechce žrát. Zahyne-li, zahynu i já.“ — „Neboj se, jasný králi, nezahyne,“ řekl králevic; „poruč, aby mi přinesli trochu ječmene zadiny, a jistě bude žrát, rozveselí se a hned bude zpívat.“ — „Hoho!“ smáli se sloužící, když pro ten ječmen šli. „Ten bude ptáka Ohniváka krmit zadinou, co ani naše husy nechtějí žrát!“ Zatím musili přece toho ječmene přinést a králevic ho nasypal ptákovi do zlaté klece, pak ho pohladil po zlatém peří a řekl: „Což jsi tak smuten, můj ptáku Ohniváku?“ Pták ho hned po hlase poznal, otrásl se, urovnal

na sobě peří, počal skákat a žrát a tak krásně zazpíval, že starému nemocnému králi srdce hned okřálo. A když pták Ohnivák po druhé a po třetí zazpíval, byl už král tak posilněn, že z postele vstal a velkou radostí toho neznámého čeledína objal.

Potom povídá král: „Co si počneme s tou krásnou zlatovlasou pannou, kterou moji synové s sebou přivezli? Nemluví, nerozčesává svých zlatých vlasů, nic nejí a pláče neustále.“ — „Dovol, jasný králi,“ řekl ten čeledín, „promluví k ní slovo, snad se rozveselí.“ — Král ho k ní hned dovedl a králevic ji vzal za bílou ruku a řekl: „Což jsi tak smutna, nevěsto má!“ — Panna v okamžení ho poznala, radostí vykřikla a objala ho. Král se tomu velice podivil, že ji jmenoval svou nevěstou a že ho panna objala, a králevic jemu řekl: „Což neznáš, královský můj otče, svého nejmladšího syna? Nebyli to moji bratři, nýbrž já dobyl ptáka Ohniváka, koně Zlatohřiváka i této krásné Zlatovlásky panny.“ A potom vypravoval, jak se všechno přihodilo, a panna doložila, že jeho bratři jí hrozili smrtí, prozradí-li, co učinili. Bratři tu stáli, viděli, že jsou prozrazeni, a třásli se jako osika, ani slova nemohli promluvit. Král se na ně velice rozhněval a dal bez milosti oba odpravit. Potom vzal sobě králevic krásnou Zlatovlásku za manželku, dostal od svého otce hned jednu polovici království a po jeho smrti druhou.

HRNEČKU, VAŘ!

V jedné vsi byla jedna chudá vdova a měla jednu dceru. Zůstávaly v staré chalupě s doškovou, roztrhanou střechou a měly na půdě několik slepic. Stará chodila v zimě do lesa na dříví, v létě na jahody a na podzim na pole sbírat a mladá nosila do města vejce na prodej, co jim slepice snesly. Tak se spolu živily.

Jednou v létě se stará trochu roznemohla a mladá musela sama do lesa na jahody, aby měly co jíst. Vařily si z nich kaši. Vzala hrnec a kus černého chleba a šla. Když měla hrnec plný jahod, přišla v lese k jedné studánce. Tu si k té studánce sedla, vyndala si ze zástěry chléb a začala obědovat. Bylo právě poledne.

Najednou se tu odněkud vzala nějaká stará žena, vypadala jako žebračka, a v ruce držela hrneček. „Ach má zlatá panenko,“ povídá ta žebračka, „to bych jedla! Od včerejška od rána neměla jsem ani kousek chleba v ústech. Nedala bys mi kousek toho chleba?“

„I pročpak ne,“ řekla ta holka, „chcete-li, třeba celý; však já domů dojdou. Jen nebude-li vám tuze tvrdý?“ A dala jí celý svůj oběd.

„Zaplať pánbůh, má zlatá panenko, zaplať pánbůh! Ale když jsi, panenko, tak hodná, musím ti taky něco dát. Tuhle ti dám ten hrneček. Když ho doma postavíš na stůl a řekneš: „Hrnečku, vař!“, navaří ti tolik kaše, co budeš chtít. A když budeš myslit, že už máš kaše dost, řekni: „Hrnečku, dost!“ a hned přestane vařit. Jen nezapomeň, co máš říct.“ Tu jí ten hrneček podala a najednou ztratila se zas, holka ani nevěděla kam.

Když přišla domů, povídá matce, co se jí v lese přihodilo, a hned postavila hrneček na stůl a řekla: „Hrnečku, vař!“ Chtěla zvědět, jestli ji ta žebračka neobelhala. Ale hned se začala v hrnečku ode dna kaše vařit a pořád jí bylo víc a víc, a co by deset napočítal, byl už hrneček plný. „Hrnečku, dost!“ a hrneček přestal vařit.

Hned si obě sedly a s chutí jedly; kaše jako mandle. Když se najedly, vzala mladá do košíčku několik vajec a nesla je do města. Ale musila tam s nimi dlouho na trhu sedět, dávali jí za ně málo; až teprv v samý večer je prodala.

Stará doma nemohla se jí dočkat, už se jí taky chtělo jíst a měla zas na kaši chuť. Vzala tedy hrneček, postavila ho na stůl a sama řekla: „Hrnečku, vař!“ Tu se v hrnečku začala hned kaše vařit, a sotva se stará otočila, byl už plný.

„Musím si taky pro misku a pro lžíci dojít,“ povídá si stará a jde pro to do komory. Ale když se vrátila, zůstala leknutím jako omráčená: kaše valila se plným hrdlem z hrnečku na stůl, se stolu na lavici a s lavice na zem. Stará zapomněla, co má říct, aby hrneček přestal vařit. Přiskočila a přikryla hrneček miskou; myslela, že tím kaši zastaví. Ale miska spadla na zem a roztloukla se a kaše hrnula se neustále dolů jako povodeň. Už jí bylo v sednici tolik, že stará odtud musela do síně utéct; tu lomila rukama a bědovala: „Ach, ta nešťastná holka, co to přinesla! Já jsem si hned pomyslela, že to nebude nic dobrého!“

Za chvíli tekla už kaše ze sedničky přes práh do síně; čím jí bylo víc, tím jí víc přibývalo. Stará už nevěděla kudy kam a vylezla v té ouzkości na půdu a pořád bědovala, co to ta nešťastná holka přinesla. Zatím ale bylo kaše pořád víc a víc a netrvalo dlouho, valila se už jako mračna dveřmi i oknem na náves na silnici, a kdo ví, jaký by to bylo vzalo konec, kdyby se byla právě na štěstí mladá nevrátila a nekřikla: „Hrnečku, dost!“

Ale na návsi byl už takový kopec kaše, že sedláci, když tudy večer jeli z roboty domů, už nemohli nikterak projeti a museli se skrze kaši na druhou stranu prokousat.

DLOUHÝ, ŠIROKÝ A BYSTROZRAKÝ

Byl jeden král, a byl už starý a neměl než jednoho syna. Jednou toho syna k sobě povolal a řekl mu: „Můj milý synu! Víš dobře, že zralé ovoce opadává, aby udělalo místo jinému. Má hlava už taky dozrává a snad už brzy na ni slunce svítit nebude; ale prve než mě pochováš, přece bych ještě rád viděl svou budoucí dceru, tvou manželku. Ožeň se, synu můj!“

A králevic řekl: „Rád bych, otče, po vůli ti byl, ale nemám nevěsty, neznám žádné.“

I sáhl starý král do kapsy, vytáhl zlatý klíč a podal ho synovi. „Jdi nahoru na věž, na nejvyšší patro, podívej se tam kolem a pak mi pověz, kterou bys rád.“

Králevic nemeškal a šel. Jakživ tam nahoře ještě nebyl a také nikdy neslyšel, co by tam bylo.

Když přišel nahoru až k poslednímu patru, viděl ve stropě malé železné dveře jako poklop, byly zamčeny; ty otevřel tím zlatým klíčem, zvedl je a vstoupil nad ně nahoru. Tu byla velká okrouhlá síň, strop modrý jako nebe v jasné noci, stříbrné hvězdy třpytily se na něm; podlaha zelený hedvábný koberec a kolem ve zdi dvanácte vysokých oken ve zlatých rámcích a v každém okně na skle křišťálovém byla panna duhovými barvami vyobrazená, s královskou korunou na hlavě, v každém okně jiná a v jiném obleku, ale jedna krásnější než druhá, div že králevic na nich oči nenechal. A když tak na ně s podívením hleděl, nevěda, kterou si vyvolit, počaly se ty panny pohybovat jako živé, ohlížely se po něm, usmívaly se a jen promluvit.

Tu zpozoroval králevic, že jedno z těch dvanácti oken bylo zastřeno bílou oponou; i odhrnul tu oponu, aby viděl, co pod ní. A tu byla panna v bílém oděvu, stříbrným pasem opásaná, s perlovou korunou na hlavě; byla ze všech nejkrásnější, ale smutná a bledá, jako by byla vstala z hrobu. Králevic dlouho před tím obrazem stál jako u vyjevení; a co tak na něj hleděl, srdce ho rozbolelo, i řekl: „Tuto chci mít a žádnou jinou!“ A jak to slovo pověděl, sklopila ta panna hlavu, začervenala se jako růže a v tom okamžení všechny ty obrazy zmizely.

Když potom zase dolů přišel a pověděl otci, co viděl a kterou pannu si vyvolil, zasmušil se starý král, zamyslíl a řekl: „Zles učinil, synu můj, žes odkryl, co bylo zastřeno, a v nebezpečenství veliké pro to slovo jsi se vydal. Tato panna je v moci zlého černokněžníka, v železném zámku zajata; kdokoli se pokusil, aby ji odtud vysvobodil, nikdo se ještě nevrátil. Ale co se stalo, odestati se nemůže; dané slovo je zákon. Jdi, pokus se o štěstí své a zdráv se mi domů zase vrať!“

Králevic rozloučil se s otcem, vsedl na koně a jel si pro tu nevěstu. I přišlo mu jet velikým lesem a tím lesem jel pořád, až se mu pak už cesta ztratila. A když tak v houští a mezi skalím a bažinami s koněm bloudil, nevěda kudy kam, slyšel za sebou někoho volat: „Hej, počkejte!“ Králevic ohlédl se a viděl vysokého člověka, an za ním pospíchá. „Počkejte a vemte mne s sebou, a vezmete-li mne do služby, nebudete toho litovat.“

„Kdopak jsi,“ řekl králevic, „a co umíš dělat?“

„Jmenuju se Dlouhý a umím se natahovat. Vidíte-li tamhle na té vysoké jedli ptačí hnízdo? Já vám to hnízdo sundám a netřeba mi ani nahoru vylézt.“

I začal se Dlouhý natahovat, tělo jeho kvapem rostlo, až byl tak vysoký jako ta jedle; pak sáhl pro to hnízdo a v okamžení snrští se zas a králevici je podává.

„Dobře svůj kousek umíš; ale co mi jsou ptačí hnízda platna, jestliže mne z toho lesa nemůžeš vyvést!“

„Hm, to je lehká věc!“ řekl Dlouhý a začal se zas natahovat, až byl třikráte tak vysoký jako nejvyšší borovice v tom lese; ohlédl se kolem a povídá: „Tamhleto stranou máme nejbliž z lesa ven.“ Pak se smrští, vzal koně za uzdu a šel napřed, a prve nežli se králevic nadál, byli za lesem. Před nimi byla daleká široká rovina a za tou rovinou vysoké šedivé skály jako zdi velikého města a hory porostlé lesem.

„Támhle, pane, jde můj kamarád,“ řekl Dlouhý a ukázal stranou na rovinu, „toho byste taky měl do služby vzít, věru, že by vám dobře posloužil.“

„Křikni na něj a zavolej ho, abych viděl, co je zač.“

„Je to, pane, trochu daleko,“ řekl Dlouhý, „sotva by mě uslyšel a dlouho by to trvalo, než by přišel, protože má mnoho co nosit. Radši pro něj doskočím.“ Tu se zas Dlouhý natáhl tak vysoko, že se mu až hlava pohřížila v oblacích, udělal dva tři kroky, vzal kamaráda za ramena a postavil ho před králevicem. Byl to chlapík zavalitý, měl břicho jako čtyřvěderní soudek.

„Kdopak jsi ty,“ zeptal se ho králevic, „a co umíš dělat?“

„Já, pane, jmenuju se Široký a umím se rozšiřovat.“

„Tedy se mi ukaž.“

„Pane, ujíždějte honem — honem zpátky do lesa!“ volal Široký a počal se nadýmat.

Králevic nerozuměl, proč ujíždět; ale vida, že Dlouhý kvapem uhání k lesu, pobodl koně a jel cvalem za ním. A měl svrchovaný čas ujíždět, sic by ho byl i s koněm Široký zamačkal, jak mu břicho kvapně na všechny strany rostlo; byloť ho najednou všude plno, jako by se byla hora přivalila. Tu potom Široký přestal se nadýmat, odfoukl si, až se lesy ohýbaly, a udělal se zas takovým, jako byl prve.

„Tys mě prohnal!“ řekl mu králevic. „Ale takového chlapíka každý den najdu; pojď se mnou.“

A tak potom ubírali se dál. Když přišli blízko k těm skalám, potkali jednoho a měl oči zavázané šátkem.

„Pane, to je náš třetí kamarád,“ povídá Dlouhý, „toho byste měl taky do služby vzít; věru, že by vám darmo nejedl.“

„Kdopak jsi,“ zeptal se ho králevic, „a proč máš oči zavázané, vždyť nevidíš cestu?“

„Hoj, pane, naopak; právě proto, že až příliš vidím, musím si oči zavazovat; já zavázanýma očima vidím tak, jako jiní nezavázanýma; a když je rozvážu, skrz naskrz všechno prohlídnu; a když se bystře na něco podívám, chytne to plamenem, a co nemůže hořet, rozskočí se v kusy. Proto se jmenuju Bystrozraký.“ Pak obrátil se ku protější skále, odvázal šátek a upřel na ni své žhavé oči; a skála začala praštět a kusy litaly z ní na všechny strany a za maličkou chvíli z ní nezůstalo nic než hromada písku. A v tom písku se něco třpytilo jako oheň. Bystrozraký pro to došel a králevici přinesl. Bylo to ryzí zlato.

„Hoho, tys chlapík penězi nezaplacený!“ řekl králevic. „Blázen, kdo by tvé služby nechtěl užít. Ale když máš tak dobrý zrak, podívej se přec a pověz mi, daleko-li mám ještě do železného zámku a co se tam nyní děje?“

„Kdybyste jel, pane, sám,“ odpověděl Bystrozraký, „snad byste ani za rok tam nedojel; ale s námi tam přijedete ještě dnes — právě nám tam nyní chystají večeři.“

„A co tam dělá moje nevěsta?“

„Za železnou mříží
na vysoké věži
černokněžník ji střeží.“

A králevic řekl: „Kdos dobrý, pomoz mi ji vysvobodit!“

A oni všickni mu slíbili, že mu budou pomáhat. A tak ho vedli mezi ty šedivé skály tím průlomem, co Bystrozraký očima v nich udělal, a těmi skalami, vysokými horami i hlubokými lesy dál a dál; a kde byla v cestě jaká překážka, tu hned ti tři tovaryši odklidili. A když se slunce schylovalo k západu, počaly se hory nížit, lesy řidnout a skály schovávaly se mezi vřes; a když už bylo nad západem, viděl králevic nedaleko před sebou železný zámek; a když už zapadalo, jel po železném mostě do brány; a jakmile zapadlo, zdvihl se železný most od sebe sám, brány zavřely se jedním rázem a králevic i tovaryši jeho byli v železném hradě zajati.

Když se tu v nádvoří ohlédli, dal králevic koně svého do konírny — a bylo mu tu všechno už přichystáno — a potom šli do zámku. V nádvoří, v konírně, v zámecké síni i v pokojích viděli v soumraku mnoho lidí bohatě přistrojených, pánů i služebníků, ale nikdo z nich se nepohnul — byli všickni zkamenělí. Prošli několik pokojů a přišli do večeřadla. To bylo jasně osvětleno, vprostředku stůl, na něm dobrých jídel a nápojů dost, a prostřeno bylo čtyřem osobám. Čekali, čekali, mysleli, že někdo přijde; ale když nikdo dlouho nepřicházel, sedli a jedli a pili, co hrdlo ráčilo.

Ráno probudil se zase králevic nejdřív, a když tu královnu neviděl, vzbudil Bystrozrakého: „Hej, vstávej, Bystrozraký, podívej se, kde je královna!“

Bystrozraký dlouho hleděl ven: „Hó, pane,“ povídá, „daleko je, daleko! Tři sta mil odtud je černé moře a prostřed toho moře na dně leží skořepina a v té skořepině zlatý prsten — a ten prsten je ona. Však nestarejte se, přece ji dostanem! Ale dnes musí Dlouhý také Širokého s sebou vzít, budem ho potřebovat!“ Dlouhý vzal na jedno rameno Bystrozrakého, na druhé Širokého, natáhl se a šel — co krok, to třicet mil. A když přišli k černému moři, ukazoval mu Bystrozraký, kam má pro tu skořepinu do vody sáhnout. Dlouhý natahoval ruku, co mohl nejvíc, ale ke dnu přece nemohl dostačit.

„Počkejte, kamarádi, jen maličko počkejte, však já vám pomohu,“ řekl Široký a nadmul se, co mu břicho stačilo; pak se položil na břeh a pil. Za maličkou chvíli opadla voda tak, že Dlouhý lehouchko dna dosáhl a skořepinu ven z moře vynesl. I vyndal z ní prsten, vzal kamarády na ramena a pospíchal zpátky. Ale na cestě bylo mu přece trochu těžko se Širokým běžet, protože měl půl moře vody v sobě; i setřásl ho v jednom širokém údolí s ramena na zem. Bouchlo to, jako když měch s věže pustí, a v okamžení bylo celé údolí pod vodou jako veliké jezero; Široký sám ledva z něho vylezl.

Zatím bylo v zámku králevici už velice těžko; sluneční záře začala se za horami ukazovat a služebníci ještě se nevraceli; a čím plamenitější paprsky vzhůru vystupovaly, tím větší byla jeho úzkost: smrtelný pot se mu vyrážel na čele. Brzy pak ukázalo se slunce na východě jako tenký žhavý proužek — a vtom rozevřely se dveře silnou ranou a na prahu stál černokněžník, i ohlížel se kolem po pokoji, a vida, že královna tu není, šeredně se zachechtal a vkročil do pokoje. Ale vtom crňk! rozskočilo se okno v kusy a zlatý prsten padl na zem a v tom okamžení tu stála královna zas.

Bystrozraký vida, co se v zámku děje a v jakém nebezpečení pán jeho jest, pověděl to Dlouhému; Dlouhý udělal krok a hodil prsten oknem do pokoje. Černokněžník zlostí zařval, až se zámek otrásl, a tu prask! ta třetí železná obruč pukla na něm a odskočila, z černokněžníka udělal se havran a vyletěl tím roztlučeným oknem ven.

A tu hned ta krásná panna promluvila i děkovala králevici, že ji vysvobodil a zčervenala jako růže. A v zámku i okolo zámku najednou všechno oživilo: ten, co držel v síni napřažený tesák, švihl jím do povětří, jen zafičelo, a pak jej zastrčil do

pošvy; ten, co brknul o práh, dopadl na zem, ale hned zase vstal a popadl se za nos, má-li ještě celý; ten, co seděl pod komínem, vstrčil to sousto pečeně do huby a jedl dál; a tak každý dodělal, co počal a kde přestal. V konírnách vesele dupali a řehtali koně; stromy okolo zámku zelenaly se jako brčál, na lukách bylo plno strakatého kvítí, vysoko v povětří švitořil skřivánek a v bystré řece projížděla se hejna drobných rybiček. Všude živo, všude veselo!

Zatím sešlo se mnoho pánů do pokoje, kde byl králevic, a všickni mu za vysvobození děkovali. Ale on řekl: „Mně nemáte co děkovat; kdyby nebylo mých věrných služebníků Dlouhého, Širokého a Bystrozrakého, byl bych také tím, čím jste byli vy.“ A hned potom vydal se na cestu domů k otci, starému králi, se svou nevěstou a se svými služebníky Dlouhým a Bystrozrakým a ti všickni páni ho doprovázeli. Na cestě potkali Širokého a vzali ho také s sebou.

Starý král plakal radostí, že se synovi jeho tak poštětilo; myslil, že už se nevrátí. Brzy potom byla hlučná svatba, trvala tři neděle, všickni páni, co je králevic vysvobodil, byli pozváni. Když bylo po svatbě, ohlásili se Dlouhý, Široký a Bystrozraký mladému králi, že půjdou zas do světa hledat práci. Mladý král jim domlouval, jen aby u něho zůstali: „Všecko vám dám, co budete do smrti potřebovat, nic nemusíte dělat!“ Ale jim se takové líné živobyťi nelíbilo, vzali od něho odpuštění a šli přec a po tu dobu se někde ve světě potloukají.

OBSAH

✓ Zlatovláska	5
✓ Boháč a chudák	10
✓ Tři zlaté vlasy Děda-Vševěda	12
✓ Sněhurka	18
✓ Almužna	21
✓ Pták Ohnivák a liška Ryška	24
✓ Hrnečku, vař!	34
✓ Dlouhý, Široký a Bystrozraký	36

u. u. 55.

4

MILÝM ČTENÁŘŮM KNIHY -
DĚTEM I DOSPĚLÝM!

Napište nám, jak se vám tato kniha líbila, jak se vám líbil její obsah, obrázky a úprava. Vaše připomínky jsou pro nás velmi cenné i tenkrát, když nám napíšete, s čím jste nebyli spokojeni. Děkujeme vám!

Naše adresa: Státní nakladatelství dětské knihy,
Staropramenná 12, Praha-Smíchov

PRO PŘEDŠKOLNÍ VĚK

KAREL JAROMÍR ERBEN

POHÁDKY

S obrázky Josefa Lady

Vybrala Anna Janíčková

Vydalo jako svou 892. publikaci Státní nakladatelství
dětské knihy v Praze roku 1956

Odpovědná redaktorka Herta Chrobáková

Výtvarný redaktor Zdeněk Kudělka

Z nové sazby písma Baskerville vysadila a přílohy vytiskla
ofsetem Svoboda, grafický závod, národní podnik v Praze. 5,61 AA,
5,66 VA. HSV 38879/55/SV 2. D - 05449. Náklad 80.000 výtisků
(180 001—260 000). Thematická skupina 14/1. 5. vydání v SNDK
(čtvrté s barevnými ilustracemi).

Vázaný výtisk 11,10 Kčs Δ